بسم الله الرحمن الرحيم

إنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ، وَنَسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ، وَنَعُوذُ بِاللَّه مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا، مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ، وَمَنْ يُضْلِلْ فَلَا هَادِيَ لَهُ؛ وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ؛ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَسَلَّمَ.

فَإِنَّ أَصْدَقَ الْحَدِيثِ كِتَابُ اللَّهِ، وَخَيْرَ الْهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وعَلَى آلِهِ وَسَلَّمَ، وَشَرَّ الْأُمُورِ مُحْدَثَاتُهَا، وَكُلَّ مُحْدَثَةٍ بِدْعَة، وَكُلَّ بِدْعَةٍ ضَلَالَة، وَكُلَّ ضَلَالَةٍ فِي النَّارِ. أَمَّا بَعْدُ:

بەیارمەتی الله تعالی دەست دەکەین بە ڕوونکردنەوەی چەند بابەتێک لەسەر حوکمی الله سبحانە و تعالی لە ئایەتی (وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ)المائدة ٤٤، بەڕێزان ئەوەی لەم نوسراوە دەینوسین تەنها نقڵکردنی وتە و بیروبۆچونی زانایان و زانایانی سەلەفە لەسەر بابەتەکە، داواکارم لە الله تعالی یارمەتیمان بدات و حەق بخاتە سەر زمانمان وە یارمەتی دەرمانبێت لە گەیاندنی هەق وە بمانخاتە ڕیزی ئەو کەسانەی کە هەوڵی گەڕانەوەی حوکمی بەهەقی خۆی -الله تعالی- ئەدەن.

بەڕێزان لەم نوسراوەدا ئەم بابەتانە ڕووندەکەینەوە:

» ئەصڵ لە ئایەتەکە کفری گەورەیە یان بچوک؟!

» ترک چیە و حوکمی ئەو کەسەی تەرکی حوکمی الله دەکات؟

» تبدیل چیە و حوکمی ئەو کەسەی تبدیلی حوکمی الله ؟

» تشریع چیە و حوکمی ئەو کەسەی تشریع دەکات لە حوکمێک کە الله دایناوە؟

»» ئەصڵ لە ئایەتەکە چی جۆرە کوفرێکە؟!

» ئەم ئایەتە پیرۆزە لەسەر یەهودیەکان هاتە خوارەوە کە تبدیلی حوکمی الله تعالی یان کردبوو کە حوکمی زیناکاریان لە ڕەجمەوە گۆڕیبوو بۆ (التحميم والجلد)، ئایەتەکە گشتیە موسڵمانانیش دەگرێتەوە چونکە خطابەکە بۆ پێغەمبەرە (صلى الله عليه وسلم) دەفەرمووێت: يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ لَا يَحْزُنكَ...، وە هەروەها دەفەرموێت: _ومن لم يحكم: واتە هەرکەسێک_ کەواتە هەموو کەسێک بە گشتی دەگرێتەوە.

الله تعالی دەفەرمووێت: (وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ) المائدة ٤٤، واتە: هەرکەسێک حوکم و بڕیار نەدات بەو کتابەی الله ناردوویەتی، ئەوە ئەو کەسانە بێباوەڕن(کافرن).

» ئەصڵ لە ئایەتەکە (كفر اكبر)ــە کوفری گەورەیە:

_وشەکە (ال) لەسەرە و (ال الاستغراقية) کە چووە سەر هەر اسمێک ئەوا هەموو مانا و جۆرەکانی ئەو اسمە وەردەگرێت، وشەی الكافرون لە ئایەتەکە هەموو جۆرێکی کوفر دەگرێتەوە، هەر وشەیەکی کفر (ال) تعريف چوبێتە سەر ئەوە مەبەستی کوفری گەورەیە، هەروەک شێخ ئیسلام ابن تيمية – رحمه الله – لە _ اقتضاء الصراط المستقيم _ فەرموویەتی.

_ هەر نەصێک لە قورئان و حدیث بە لەفزی کفر هاتبێت کفری گەورەیە ئیلا مەگەر نەصێکی تر هاتبێت تەخصیصی ظاهیرەکەی بکات لە کفری گەورە بۆ کفری بچوک بۆ ئەوەی ڕوون بێتەوە، دەچینە خزمەت حدیثێکی پێغەمبەر _صلى الله عليه وسلم _

پێغەمبەر _صلی الله علیە وسلم_ دەفەرموویێت: (سباب المسلم فسوق وقتاله كفر) رواه البخاری

جنێودان بە موسوڵمان فاسقیە و شەڕکردن لەگەڵی و کوشتنی کفرە. لێرە شەرکردن لەگەڵ موسوڵمان کوفرە جا ئەگەر بێت و هیچ نەصێکی ترمان نەبێت تەنها ئەم نەصە هەبێت ئەوە بە دڵنیایەوە کوفری گەورەیە و نەفی ئیمانی لێ کردوون بەڵام ئەگەر سەیری قورئان و سوننەت بکەین دەبینین چەندین نەصی ترمان هەیە شەڕ و کوشتنی بە کوفر ناو نەبردووە بەڵکو نەفی ئیمانیشی لێ نەکردووە و بە ئیماندار ناوی بردووە، هەروەک الله تعالی ئەفەرموویێت: (وَإِن طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا... ئەگەر دوو کۆمەڵ لە ئیمانداران شەڕ و کوشتاری یەکتریان کرد ئەوە سوڵحیان بکەن....) لێرە الله ئەو موسڵمانانەی شەڕی یەکتری ئەکەن بە کافری دانەناون و ناوی لێناون ئیماندار جا ئەم ئایەتە تەخصیصی فەرموودەکە دەکات و ئەو کفرەی لە فەرموودەکە هاتووە دەیکات بە کوفری بچوک و بکەرەکەی لە بازنەی ئیسلام ناباتە دەرەوە. نمونە زۆرە بەڵام بۆ ئەوەی بابەتەکە درێژ نەبێتەوە نایهێنینەوە.

_ وە فەهم و تێگەیشتنی صەحابە بۆ وشەی کوفر وابوە و وا لێی تێگەیشتونە کە کوفر گەورە بێت:

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "أُرِيتُ النَّارَ فَإِذَا أَكْثَرُ أَهْلِهَا النِّسَاءُ يَكْفُرْنَ ، قِيلَ أَيَكْفُرْنَ بِاللَّهِ ، قَالَ يَكْفُرْنَ الْعَشِيرَ وَيَكْفُرْنَ الْإِحْسَانَ لَوْ أَحْسَنْتَ إِلَى إِحْدَاهُنَّ الدَّهْرَ ثُمَّ رَأَتْ مِنْكَ شَيْئًا قَالَتْ مَا رَأَيْتُ مِنْكَ خَيْرًا قَطُّ". رواه البخاري ومسلم.

پێغەمبەر – صلی الله علیە وسلم – دەفەرموویێت: سەیری ئاگری جەهەننەمم کرد زۆربەی ئەهلی جەهەننەم ئافرەتان بوون بەهۆی ئەوەی – کوفر – ئەکەن، سەحابەکان ووتیان – ئایا کفر بە الله ئەکەن – پێغەمبەر – صلی الله علیە وسلم – فەرمووی کوفری نیعمەت ئەکەن شوکرانە بژێرنین ، ئەگەر یەک ساڵ چاکە لەگەڵ ئافرەت بکەی ئەگەر یەک شتت لێ ببینێت ئەڵێت هەرگیز هیچ خێرم لێت نەبینیوە.

_ لێرە سەرنج بدە!

پێغەمبەر ـ صلی الله علیە وسلم ـ فەرمووی زۆرینەی خەڵکی جەهەننەم ئافرەتانن چونکە کفر ئەکەن، هاوەڵە بەڕێزەکانی وا تێگەیشتن کە مەبەستی کوفرە بە الله هەرلەبەر ئەوە فەرموویان (أیكفرن بالله) بەڵام پێغەمبەر – صلی الله علیە وسلم ـ صەرفی ظاهیرەکەی کرد و فەرمووی نەخێر (یكفرن العشیر و یكفرن الاحسان)

ئەمەش مانای وایە هاوەڵانیش هەرکاتێک گوێیان لە ظاهیری وشەی کوفر بوبێت بە کوفری گەورە تێگەیشتوون ئەگەرنا نەیان ئەپرسی أیكفرن بالله.

» کەواتە ئەصڵ لە ئایەتی (وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ) کفری گەورەیە و خاوەنەکەی لە بازنەی ئیسلام دەباتە دەرەوە وە هیچ نەصێکمان نیە لە قورئان و حدیث کە تخصیصی ئەم کوفرە بکات و بیکات بە کوفری بچوک هەروەک و مورجیئەکان دەیڵێن کە کفری عەمەلیە و _کفر دون کفرە_ واتە کفری بچوکە وە وتەکەیان بەستوەتەوە بەو وتەی _کفر دون کفر_ گوایە ئەمە قەولی ابن عباس لە کاتێکدا کە سەلماوە هەموو ڕێگاکانی ئەم وتەیە کە دەگاتەوە بە ابن عباس لاوازە و ابن عباس قسەی وای نەوتوە ... ئەگەر وادانێین وتەی ابن عباسیش بێت ناتوانێت تخصیصی ئایەتەکە بکات وتەی سەحابی تخصیصی وتەی پێغەمبەر _صلی الله و علیە و سلم_ ناکات چ جای وتەی الله تعالی، لەگەڵ ئەوەی وتمان کە وتەکە وتەی ابن عباس نیە و لاوازە لە ابن عباسەوە کە وای فەرموو بێت. وە هەروەها ئەم وتەیەیش نابێتە بەڵگە بۆ ئەوەی کە ئەصڵ لە ئایەتەکە کوفری بچوک بێت، زانایانی سلف کە ئەم وتەیان وتوە تەنها بۆ هەندێک حاڵەت بووە وەک تەرک کردنی حوکمی الله بۆ هەواوئارەزوو یان بۆ بەرتیل جار جارێک، نەک ئەوەی کە بەتەواوی تەرکی حوکمی الله بکرێت یان حوکمی الله بگۆرێت(تبدیل)ی بکات بە حوکمێکی تر.

»» ترک چیە و حوکمی ئەو کەسەی تەرکی حوکمی الله دەکات:

» لێرە دوو بابەت هەیە کە نابێت تێکەڵ بکرێت کە ئەویش بابەتی (ترک و تبدیل).

» ئێستا دێینە سەر ئایەتەکە بزانین باسی چی دەکات (ترک یان تبدیل): (وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ)، ئایەتەکە باسی _ترک_ دەکات نەک _تبدیل_ چونکە دەفەرموێت _ومن لم یحکم بما انزل الله_ واتە: هەر کەس حوکم نەکات بەوەی الله دایبەزاندوە، واتە ئەوەی تەرکی حوکمی الله بکات. نەی وتووە _من حکم بغیر ما انزل الله_ ئەوەی حوکم بکات بە جگە لە ئەوەی الله دایبەزاندوە غیری حوکمی الله واتە حوکمێکی تر ! ئەمە لێرا تبدیل و گۆرین دەگرێتەوە. کەواتە ئایەتەکە باسی تەرک و وازهێنان لە حوکمی الله دەکات.

- ترک: وازهێنان، لە جێبەجێکردنی حوکمی الله.

- تبدیل: واتە گۆرین ی حوکمی الله بە هەر حکمێکی تر.

(تەرک تبدیل نیە بەڵام هەمووتبدیل ێک تەرکیش دەگرێتەوە) چونکە کە حوکمی الله گۆرا لەهەمان کاتدا تەرکی حوکمەکەیش کراوە و وازی لێهێنراوە.

» حوکمی ئەو کەسەی تەرکی حوکمی الله دەکات وە ئەو کەسەی کە تبدیلی حوکمی الله دەکات:

» ئەگەر کەسێک تەرکی حوکمی الله تعالی بکات _جار جارێک_ نەک (بەتەواوی تەرکی بکات یان تبدیلی بکات و بیگۆرێت)، ئەوە خیلاف لە نێوان ئەهلی عیلم کە کافرە و لە ئیسلام دەرئەچێت یان کفری بچوکە و دەرناچێت لە ئیسلام.

جوان سەرنج بدەن..!

» شێخی موجاهید _ترکي بن مبارك البنعلي تقبله الله_ لە شەرحی نواقض الاسلام لە برگەی دووەم باسی خیلافەکە دەکات بەم شێوە:

الدركة الثانية التي شر من هذه الدركة: أن يحكم الحاكم بكتاب الله وبسنة رسوله -صلى الله عليه وسلم-، ويكون مرجعه في ذلك الكتاب والسنة، ولكنه في مسألة من المسائل أو قضية من القضايا أو واقعة من الوقائع أو نازلة من النوازل، حكم فيها بغري ما أنزل الله: لشهوة أو رشوة أو قرابة أو عداوة أو لغيرذلك من الاسباب؛ فهذه الصورة التي هي ان يحكم في قضية أو قضايا، واقعة أو وقائع بغَير ما انزل الله _سبحانه وتعالى_

دون ان يبدل او يشرع: فهذه مسألة خيلافية بين أهل العلم، بعض أهل العلم كفر بها، كعبد عبدالله بن مسعود -رضى الله عنه وأرضاه- كما روى ذلك الامام ـ الطبراني -رحمه الله- عنه ، وقال الامام ـ ابن حجر الهيثمي كما في الزواجر بإسناد صحيح، سئل – عبدالله بن مسعود رضى الله عنه- عن الرشوة، فقال – هي السُّحت - فقالوا: في الحكم؟ قال: - ذالك الكفر -، سئل عن الرشوة في الحكم، فقال: ذلك كفر، وعرّف الكفر ب(ال) التعريف....

» إذن عبدالله بن مسعود -رضى الله عنه وأرضاه- يرى أن هذه الصورة من قبيل الكفر الاكبر المخرج من الملة.

كذلك الامام ـ السُّدّي- رحمه الله – يرى أن هذه الصورة من قبيل الكفر الاكبر المخرج من الملة.

» وهناك بعض السلف -رحمهم الله- يرون أن هذه الصورة ليست من قبيل الكفر الاكبر المخرج من الملة، بل هي من قبيل ما هو كفر دون كفر، وهذا المروي عن ابن عباس -رضى الله عنه- وقد اختلف العلماء في تصحيح ذلك وتضعيفه....

» بڕگەی دووەم کە خراپترین بڕگەکانە ئەمەیە / کە حاکم بە کیتابی الله و سوننەتی پێغەمبەر _ صلی الله علیە وسلم _ حوکم بکات، وە مەڕجەع و چاوگی لە حوکم کردن قورئان و سوننەت بێ، بەڵام لە مەسەلەیەک لە مەسەلەکان یاخوود داوایەک لە داواکان بە غەیری حوکم الله حوکم بکات، جا بەهۆی شەهوەت بێ یان ڕەشوە یان خزمایەتی و نزیکی یان دوژمنداریێتی یان هەر شتێک جگە لەمانە سەبەب بێت، جا ئەم وێنایە کە تیایا حوکم دەکرێت بە

جگە لە حوکمی اللە تعالی لە مەسەلەیەک لە مەسەلەکان یاخوود ڕووداوێک لە ڕووداوەکان، بێ ئەوەی گۆڕین بکات یاخوود شەرع دانان بێت، ئەمە مەسەلەیەکی ڕاجیاییە و جیاوازە لە نێوان ئەهلی عیلمدا , هەندێک لە ئەهلی عیلم تکفیریان کردووە , وەکو عبداللە ی کوڕی مەسعود -رضی اللە عنە- وارضاە- وەک ئەوەی ئیمام طبراني -رحمەاللە- ڕیوایەتی کردووە، وە ئیمام إبن حجر الهیثمي کە لە الزواجر دا هاتووە بە سەنەدی صحیح، پرسیارکرا لە عبداللەی کوڕی مەسعود –رضی اللە عنە وارضاە_لەسەر بەرتیل خواردن، فەرمووی: (حەڕامە)، ووتیان: لە حوکمدا؟، فەرمووی : (ئەوە کوفرە).

» پرسیاری لێکرا لەسەر بەرتیل خواردن لە حوکمدا، فەرمووی ئەوە کوفرە، کوفرەکەی بەوجۆرە ناساند کە (ال)ــی تەعریفی بۆ دانراوە.

» کەواتە عبداللەی کوڕی مەسعود –رضی اللە عنە وارضاە- بەم وێنایە وای ئەبینێت کە کوفری گەورەیە و دەرکەرە لە میللەتی ئیسلام، وە هەروەها ئیمام سودي -رحمەاللە- کە تابعینە وای دەبینێت بەم وێنایە کە کوفری گەورەوەیە و دەرکەرە لە میللەت ئیسلام.

وە هەندێک لە سەلەف -رحمهم اللە- لەم وێنایە وا ئەڕوانن کە وەک کوفری گەورە نییە و دەرکەر نییە لە میللەتی ئیسلام، بەڵکو وایدەبینن کە لە بابەتی [کفر دون الکفر]ـەوە هاتووە، کە ئەمە لە ئیبن عەباسەوە ڕیوایەت کراوە –رضی اللە عنە-، وە زانایان لە بارەی ڕاستی و لاوازی فەرموودەکەوە جیاوازیان هەیە.(وتەکەی تەواو بوو)

» د.عبدلقادر عبدالعزیز لە (رسالة الحکم بغیر ما أنزل ال وآثارە) حوکم نەکردن بەوەی اللە تعالی ناردویەتی دەکات بە سێ بەش و بڕگە کە (ترک و تبدیل و تشریع)ــە هەرسێکیان بە کوفر دەزانێت! لێرە هەر بڕگەیەکی لەباسی خۆیدا دادەنێین:

بڕگەی ترک: أولا: المناط المكفر الأول (وهو ترك الحكم بما أنزل الله): والدليل على أنه مكفر: قوله تعالى (ومن لم يحكم بما أنزل الله فأولئك هم الكافرون) المائدة 44، فرتـب سبحانه الحكم بالكفر على مجرد ترك الحكم بما أنزل الله لا على الحكم بغيره، والنص عام والكفر فيه معرف بأل فهو الكفر الأكبر، وعلى هذا فإن كل من ترك الحكم بما أنزل الله في قضية من الأقضية فهو كافر، سواء كان قاضيا شرعيا أو قاضيا غير شرعي، ولايخرج من هذا الحكم إلا المجتهد المخطيء. ونظراً للخلاف الوارد في تفسير هذه الآية، ونظراً للجدل القائم حولها من بعض المعاصرين فسوف أفردها بشيء من التفصيل بعد سرد الأدلة على أن هذه المناطات الثلاثة مكفرة إن شاء.

بنەمایی کافربوونی یەکەم (ئەویش وازهێنانە(ترک) لە حوکم کردن بەوەی اللە تعالی دایبەزاندووە)

بەڵگەش لەسەر ئەوەی کە ئەمە کفرکەرە:

وتەی اللە تعالی (وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ) المائدة ٤٤، واتە: وەهەرکەس حوکم نەکات بەو بڕیارانەی کە اللە ناردویەتیە خوارەوە ئا ئەوانە بێ باوەڕن وموسڵمان نین.

اللە تعالی حوکمەکەی بەند کردووە بە کوفرەوە بەتەنها وازلێهێنان لە حوکمکردن بەوەی اللە تعالی دایبەزاندووە نەک حوکم کردن بە غەیری ئەو، وە دەقەکە گشتییە و کوفرەکە پێناسە کراوە بە [الـ] ئەویش کوفری گەورەیە، لەسەر ئەمەش هەرکەس وازی هێنا لە حوکم کردن بەوەی اللە تعالی دایبەزاندووە لە مەسەلەیەک لەمەسەلەکان ئەوە کافرە، جا ئەگەر دادوەرەکە شەرعی بێت یان شەرعی نەبێت، کەسیش لەم حوکمە دەرناچێت ئیللا موجتەهیدێکی هەڵە نەبێت، سەرەڕای ئەو ڕاجیاییەی کە لە ڕاڤەی ئەم ئایەتەدا هەیە، وەسەرەڕای ئەو مقۆمقۆیەی کە لەسەری هەیە لە نێوان هاوچەرخاندا، بۆیە دواتر بە وردی ڕوونی ئەکەمەوە دوای ئەوەی هەموو بەڵگەکان ئەگێڕمەوە لەسەر ئەوەی کە ئەم سێ هۆکارە کافرکەرن إن شاء اللە. (بۆ ڕوونکردنەوەی زیاتر بگەرێوە بۆ ریسالەکەی: رسالة الحکم بغیر ما أنزل ال وآثارە)

» وه له جوابی شوبهه‌یه‌ک دا له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی كه ئایا ئایه‌ته‌كه باسی كوفری گه‌وره ده‌كات یان كوفری بچوک، چه‌ند ئه‌ثه‌رێک نقڵ ده‌كات بۆمان له صه‌حابه و تابعین كه ترک كردنی حوكمی الله یان پێ كوفر...

_ هل الكفر الوارد في هذه الآية كفر أكبر أم كفر أصغر؟.

حكم الله تعالى بكفر من لم يحكم بما أنزله، فقال (ومن لم يحكم بما أنزل الله فأولئك هم الكافرون)، فهل هذا الكفر هو الأكبر المخرج من الملة أم الأصغر الذي لايخرج من الملة أو بلفظ آخر كفر دون كفر؟. اختلفت أقوال الصحابة والتابعين في ذلك على قولين: 1- فمنهم من قال إنه الكفر هكذا بإطلاق بما يعني أنه الأكبر كما سنبينه إن شاء الله، ومن هؤلاء عبدالله بن مسعود فيما نقله عنه ابن كثير في تفسيره أنه سئل عن الرشوة في الحكم فقال: ذاك الكفر، وتلا الآية، ورواه ابن جرير من طرق وفي رواية له بإسناده عن مسروق قال: سألت ابن مسعود عن السحت، أهو الرشا في الحكم، فقال: (لا، من لم يحكم بما أنزل الله فهو كافر، ومن لم يحكم بما أنزل الله فهو ظالم، من لم يحكم بما أنزل الله فهو فاسق، ولكن السحت يستعينك الرجل على المظلمة فتعينه عليها، فيهدي لك الهدية، فتقبلها) (تفسير الطبري) 6/ 240. وروي الطبراني بإسناد صحيح عن ابن مسعود قال (الرشوة في الحكم كفر، وهى بين الناس سحت) ذكره ابن حجر المكي في كتابه (الزواجر) 2/ 189، ط دار المعرفة 1402هـ.

وبمـثل قـول ابن مسعـود قـال عمـر بن الخطـاب وعلـي بن أبـي طالـب -رضـي اللـه عنهم- ، وذلك فيما نقله الألوسي البغدادي في تفسيره قال

(وأخرج ابن المنذر عن مسروق قال: قلت لعمر بن الخطاب -رضي الله تعالى عنه- : أرأيت الرشوة في الحكم أمن السحت هي؟ قال: لا ولكن كفر، إنما السحت أن يكون للرجل عند السلطان جاه ومنزلة، ويكون للآخر إلى السلطان حاجة فلا يقضي حاجته حتى يهدي إليه هدية، وأخرج عبد بن حميد عن علي كرم الله تعالى وجهه أنه سئل عن السحت فقال: الرشا، فقيل له في الحكم قال: ذاك الكفر، وأخرج البيهقي في " سننه " عن ابن مسعود نحو ذلك)

وقـال بمثل قول ابن مسعود من التابعين الحسن البصري وسعيد بن جبير وإبراهيم النخعي والسدي فقال ابن قدامة الحنبلي قال الله تعالى (أكالون للسحت، قال الحسن وسعيد بن جبير في تفسيره هو الرشوة، وقال إذا قبل القاضي الرشوة بلغت به إلى الكفر) (المغني مع الشرح الكبير) 11 /437 ــ 438 وقال القاسمي في تفسيره ونقل في «اللباب».

عن ابن مسعود والحسن والنخعي أن هذه للآيات الثلاث عامة في اليهود وفي هذه الأمة، فكل من ارتشى وبدل الحكم فحكم بغير ما أنزل الله، فقد كفر وظلم وفسق، وإليه ذهب السدي لأنه ظاهر الخطاب) (محاسن التأويل) للقاسمي، 6/ 215، ط دار الفكر 1398هـ. وقول السدي ذكره ابن كثير فيما نقلته عنه ورواه ابن جرير بإسناده عنه قال («ومن لم يحكم بما أنزل الله» يقول: ومن لم يحكم بما أنزلت فتركه عمداً وجار وهو يعلم فهو من الكافرين) (تفسير الطبري) .257/6.

_ ئایا ئه‌و كوفره‌ی كه هاتووه كوفری گه‌وره‌یه یان بچوک ؟

الله تعالى بڕیاری كافری داوه به‌سه‌ر ئه‌وه‌ی كه حوكم به‌وه نه‌كات كه دایبه‌زاندووه، بۆیه فه‌رموویه‌تی: (وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ) المائدة ٤٤

جا ئایا ئه‌م كوفره كوفری گه‌وره‌ی ده‌ركه‌ر له میلله‌ته یاخود كوفری بچوكه كه به له‌فزێكیتر (كفر دون الكفر)ــه، هاوه‌ڵان و تابیعین قسه‌كانیان جیاواز بوو له‌مه‌دا بۆ دوو قسه:

ده‌ڵێن كوفره به ڕاسته‌وخۆیی، واته كوفری گه‌وره‌یه وه‌ک چۆن ڕوونی ده‌كه‌ینه‌وه به ویستی الله، له‌و كه‌سانه‌ش عبدالله‌ی كوڕی مه‌سعوده كه إبن كثير نقڵی كردووه له ته‌فسیره‌كه‌یه‌وه كه پرسیاری لێ كراوه ده‌رباره‌ی حوكمی ڕه‌شوه ئه‌ویش وتوویه‌تی: [ئه‌وه كوفره، پاشان ئایه‌ته‌كه‌ی خوێنده‌وه]، إبن جرير ڕیوایه‌تی كردووه له ئیسنادی مسروق وتوویه‌تی: پرسیار له عبدالله إبن مسعود كرا ده‌رباره‌ی [حه‌رام خواردن و به‌رتیل] كه ئایا له حوكمدا وه‌كو ڕه‌شوه وایه ؟ وتی (نه‌خێر، ئه‌وه‌ی حوكم به‌وه نه‌كات كه الله دایبه‌زاندووه ئه‌وه كافره، وه

ئەوەی حوکم بەوە نەکات کە الله دایبەزاندووە ئەوە ستەمکارە، وە ئەوەی حوکم بەوە نەکات کە الله دایبەزاندووە فاسقە، بەڵام [السحت: پیاوێک داوای یارمەتیت لێدەکات لەسەر زوڵمێک و تۆیش یارمەتی ئەدەیت، پاشان دیاریەکت پێشکەش دەکات و قبوڵی دەکەیت] تفسیری طبري ٦/٢٤٠، وە طبرانی بە ئیسنادێکی صەحیح لە إبن مسعودەوە ڕوایەتی کردووە وتوویەتی: (ڕەشوە لە حوکمدا کوفرە، وە لە نێوان خەڵکیشدا حەڕام خواردنە) إبن حجر المکي باسی کردووە لە کتێبی الزواجر ١٨٩/٢، ط دار المعرفة ١٤٠٢هـ.

وە هاوشێوەی وتەی إبن مسعود، عمر بن خطاب و علی بن أبي طالب(رضی الله عنهما) هەمان قسەیان کردووە، ئەمەش لەوەی کە الألوسي البغدادي لە تەفسیرەکەی وتوویەتی: (إبن منذر لە مسروقەوە وتوویەتی: بە عمر بن خطابم وت: ئایا حوکمی ڕەشوە هەمان حوکمی السحت'ـە ؟ وتی: نا، بەڵام کوفرە، السحت ئەوەیە کە پیاوێک لای سوڵتان یان سەرۆک پلە و پێگەیەکی هەبێت، کەسێکیتریش پێویستییەکی هەبێ لای سوڵتان یان سەرۆک و بۆی جێبەجێ نەکرێ ئیللا بە پێدانی دیاریەک نەبێ بەو پیاوە)، وە عبد بن حمید گێڕاوێتێوە لە علي'ـیەوە الله تعالی پلەی بەرز بکات کە پرسیاری لێکرا دەربارەی السحت و وتی: (ڕەشوەیە، وتیان: ئەی لە حوکمدا ؟ ، وتی: ئەوە کوفرە)، وە بیهقیش لە سننەکەی لە إبن مسعودەوە ئەمانەی باس کردووە. تفسیر روح المعاني/الألوسي، مجلد ٣ ج ٦ ص ١٤٠.

وە هەروەها ئەم تابعینانەش هەمان قسەی إبن مسعودیان کردووە: حەسەنی بەصری و سعد بن جبیر و إبراهیم النخعي و السدي، إبن قدامة حنبلی وتوویەتی: (الله تعالی فەرموویەتی: [أکالون للسحت]، حسن و سعد بن جبیر لە تەفسیرەکەیان وتوویانە: ئەوە ڕەشوەیە، وە وتووشێتی: ئەگەر دادوەر ڕەشوەی قبووڵ کرد ئەوە گەیاندوێتییە کوفر). ″ المغني مع شرح الکبیر ″ ١١/ ٤٣٧-٤٣٨، وە القاسمي لە تەفسیرەکەی وتوویەتی: وە لە اللباب نەقڵ کراوە لە إبن مسعود و حسن و نخعي: کە ئەم سێ ئایەتە گشتیە بۆ یەهود و بۆ ئەم ئوممەتە.

هەرکەس ڕەشوەی وەرگرت و حوکمی گۆڕی و حوکمی کرد بە جگە لەوەی الله تعالی دایبەزاندووە ئەوە کوفر و ستەم و فسوقی کردووە، وە السدي بۆچونی وایە [لەبەرئەوەی زاهیری وتەکە وایە]، محاسن التأویل للقاسمي

وە وتەی السدي، إبن کثیر باسی کردووە لەوەی کە نقڵی کردووە لێوەی و وە إبن جبیریش ڕیوایەتی کردووە بە ئیسنادەکەی و وتوویەتی: (ئەو کەسەی کار بەوە نەکات کە الله دایبەزاندووە، دەڵێت: هەرکەس حوکم بەوە نەکات کە دامبەزاندووە بە ئەنقەست وازی لێهێنا و لەکاتێکیشا کە دەزانێت، ئەوە لە کافرانە). (وتەکەی تەواو بوو)

بۆچونی دووەم کە خیلافی ئەم بۆچونەیە دکتۆر عبدالقادر عبدالعزیز بەلاوازی ئەزانێت، بەڵکو ئەوەیش ڕووندەکاتەوە بۆمان کە لە ابن عباسەوە بە صحیح هاتووە کە پێی کوفر بووە و فەرمویەتی -هي بە کفر- لە ڕێگەی طریق عبدالرزاق عن معمراخبرنا معمر عن ابن طاوس عن أبیه قال: سئل ابن عباس عن قوله تعالی: (وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُوْلَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ) قال: هي به کفر.

قال ابن طاوس: ولیس کمن کفر بالله وملائکته وکتبه ورسله.

ئەم لە لفظە ی کۆتایی (ولیس کمن کفر بالله وملائکته وکتبه ورسله) یان (لیس بالکفر الذي تذهبون الیه) کە لە ریوایەتی تر هاتووە هەموویان مدرج: و زیادەی راویە ئەو کەسەی کە وتەکەی گێڕاوەتەوە و هیچ ئەصڵێکی نیە کە وتەی ابن عباس بێت _رضی الله عنه_ بەڵکو تەنها ئەوە ڕاست و دروستە کە فەرموویەتی (هي به کفر)، واتە ئەوە صحیح ــە کە ابن عباسیش پێی کوفر اکبر بووە...(بۆ زانیاری زیاتر بگەڕێوە بۆ ریسالەکەی (رسالة الحکم بغیر ما أنزل ال وآثارە)).

» بەرێزان لاتان ڕوون بێت وەک شێخ ترکی باسی کرد خیلاف لەنێوان ئەهلی عیلم لە تەرک کردنی حوکمی الله تعالی یە نەک تبدیل و گۆڕینی وەک وتەی سەلەفی باس کرد کە ابن مسعود _ رضی الله عنە_ لە فوقەهای سەحابەیە و وە ئیمامی سودی کە تابعینە _ رحمه الله_ دەفەرموون تەرک کردنی حوکمی الله بۆ بەرتیل کوفری گەورەیە و خاوەنەکەی پێی کافر دەبێتەوە، لەبەرامبەردا وتەی ئەوانەی هیناوەتەوە کە تەرک کردن بۆ بەرتیل بە کوفری بچوک دەزانن و وە هەموو پشت بەستنێکیان بە وتەیەکە کە (کفر دون کفر) وە دەیگێرنەوە بۆ ابن

عباس _رضى الله عنه_ كه گوایه ئەوه وتەی ئەوه، بەڵام ئەهلی حدیث ئەوەیان بۆ سەلماندوین كه ئەو وتەیه هیچ ڕێگەیەکی صحیح ی نیه كه ابن عباس _رضى الله عنه_ وای فەرموویێت، بەڵكو له ابن عباسەوه (رضى الله عنه) به اسنادێکی صحیح هاتووه کاتێک پرسیاری لێکراوه لەسەر ئەو ئایەته فەرمویەتی -هي به كفر- .

وه هەروەها هەمان ووتەی ابن سعود _رضي الله عنه_ له سەحابه بەڕێزەکانی تری پێغەمبەرەوه _صلى الله عليه و سلم_ وتراوه، هەروەک د.عبدالقادر عبدلعزيز له ریسالەکەیدا نقڵیکردوه كه پرسیار له سەحابەی بەڕێز ئیمامی عمر و ئیمامی علی _رضى الله عنهما_ کراوه لەسەر ڕەشوه له حوکمدا فەرمویانه (ئەوه کوفره)، وه بەهەمان شێوه هەمان بۆچون له تابعینەوه نقڵ کراوه كه پێیان کوفر بوه ئەوانیش (حەسەنی بەصری و سعد بن جبیر و إبراهیم النخعي و السدي) _رحمهم الله_.

کەواته لێره خیلافەکه بەم شێوەیه وتەیەکی راست و صحیح ی گەوره سەحابەکانی و زانایانی ناو سەحابەکان عمر بن خطاب و على بن ابي طالب و ابن مسعود وه هەروەها وتەیەک له ابن عباسەوه (رضى الله عنهم) هاتووه لەسەر تکفیری ئەو کەسەی كه ترکی حوکمی الله دەکات، وه هەروەها هەمان ووته لەو تابعینه بەڕێزانەی كه ناومان هێنان، لەبەرامبەردا وتەیەک له ابن عباسەوه_رضى الله عنه_ هاتووه كه سەلمێنراوه كه وتەی ئەو نیه و زیادەیەکه كه راوی خۆی دایناوه كه (ليس كمن كفر بالله وملائكته وكتبه ورسله) وه به لفظێکی تر كه (ليس بالكفر الذي تذهبون اليه) بەهەمان شێوه ئەمەیش صحیح نیه، کەواته ئەو خیلافەی دروست بووه له نێوان ئەم صەحابه و تابعینه بەڕێزانەدایه لەگەڵ ئەو لفظه زیادانەی كه دراونەته پاڵ ابن عباس له لایەن ابن طاوسەوه (رحمه الله) كه تابیعینه، ئەمه ئەوه دەردەخات خیلافەکه له ناو تابعین دروست بووه و وه هەتا ئێستایش ماوه و بەردەوامه، ئەویش لەبەر ئەوەی ئەو حاکمەی تەرکی حوکمی الله دەکات لەبەر هەواو ئارەزوو ریشوه(بەرتیل) بێت یان خزمایەتی یان دوژمنایەتی، ئەمەیش بەجۆرێک كه ظاهیری حوکمەکه هەر حوکم کردنه به کتابی الله، بۆنمونه حوکمی دز دەست بڕینه، بۆ ئەوەی دەستی دزەکه ببڕدرێت دەبێت شاهێد هەبێت وه شته دزراوەکه گەیشتبێته ئەو ڕێژەیەیی كه دەستی دزەکەی بۆ ببڕدرێت، جا ئەم حاکمه لەبەر هەر هۆیەک لەوەی باسمان کرد تەرکی حوکمەکه دەکات ئەویش به تەعندان له ڕاستگۆیی شاهێدەکان یان بڵێت كه ڕێژەکه نەگەیشتوەته حەدی دەست بڕین لەبەر ئەوه دەستی دزەکه نابڕێت. بەم شێوه تەرکی حوکمەکه دەکات كه ڕووی و زاهیری حوکمدانەکه حوکم کردن بوو به کتابی الله كه شاهێد ڕاستگۆ نەبێت شاهێدی لێوەرناگیرێت یان ڕێژەی شته دزراوەکه نەگەیشتبێته حەدی دەست بڕین دەست نابڕدرێت. بەم شێوەیه ئەم حاکمه(کفر دون کفر)ی کردوه و تاوانی گەورەی ئەنجامداوه بەڵام له بازنەیی ئیسلام دەرناچێت...

» شێخ ناصر فهد _فك الله أسره_ له کتێبی _الفتاوى الحايرية_ لەسەر ئەم بابەته پرسیاری لێ دەکرێت و بەم شێوەیه جواب دەداتەوه.

- پرسیارەکه /وسـئل: مـن أقسـام الحكـم بغـر مـا أنـزل اللـه املعروفـة: الحاكـم إذا كان ملتزمـاً بحكـم اللـه ظاهـراً وباطنـاً، ولكنـه حكـم لهـوى وشـهوة يف قضيـة معينـة، مـرة أو مرتـين كـما هـو معـروف لا يكفـر، كما هـو مذهـب السـلف. فهـل هـذا صحيـح؟ ومـا حكـم مـن أطلـق الحكـم بتكفـره فى القضايـا القليلـة.

- فأجـاب حفظـه اللـه: هـذه المسـألة التبسـت عـلى كثـر مـن الاخـوة حتـى تسـلط عليهـم المرجئـة، فمـن ذلـك أن مناظـرة فى شريط بين(...) وآخـر ممـن يـرى كفـر الحاكـم بغـر مـا أنـزل اللـه، فسـأله (...) لـو حكـم فى قضيـة واحـدة؟ فأجـاب: لا يكفـر، قـال: فى قضيتـين؟ قـال: لا يكفـر، وصـار يزيـد شـيئاً فشـيئاً حتـى أحرجـه، وقـال لـه: أعطنـي العـدد الـذي ينتقـل بعـده الى الكفـر. فلـم يسـتطع الإجابـة، وعـد المرجئـة هـذا الـكلام قاصـاً حاسـاً! وهـو فاسـد باطـل.

- وتحرير القول أن الحاكم في مثل هذا قسمان:

الاول: مــن مرجعــه الــشرع في جميــع أمــوره؛ ولكنــه حكــم في بعــض القضايــا بهــواه، لا بالشـرع، مبعنـى أنـه قـدح في عدالـة الشـهود مثـلاً، وهـم عـدول، أو شـكك في رشط موجـود، أو ذكــر مانعــاً لايوجــد، ونحــو ذلــك، فحيثياتــه للحكــم كلهــا ظاهرهــا الــشرع،

وباطنها الهوى، فهذا عاص مرتكب كبيرة، وتزيد معصيته بحسب القضايا التي حكم بها، قلت أو كثرت، لكنه لا يكفر ما دام حكمه بالشرع، وإن كان ظالماً، ومنه أيضاً لو عطل الحكم في بعض القضايا، كأن يترك الحكم عى أحد أقاربه، وعلى من رشاه بمال، ونحو هذا، فهذا ظالم مرتكب كبيرة، لكنه لا يكفر لأن فعله معصية (ترك) وليس تحكيماً لشرع الطاغوت من القوانين الأخرى، ففرق بن من ترك الحكم بما أنزل الله في قضايا، ومن حكم بغير ما أنزل الله في قضايا.

- پرسیارەکە: لە بەشە دیارەکانی حوکم کردن بە غەیری ئەوەی کە الله دایبەزاندووە بریتیە لە حاکمێک کە پابەندە بە حوکمی الله وە بە ئاشکراو بەنهێنیش، بەڵام لە بابەتێکی دیاریکراودا حوکم بەهەواو هەوەسی خۆی دەکات، وەکوو ئەوەی زانراوە جارێک یان دوو جار کافر ناکرێت، هەر ئەوەشە کە ڕێبازی پێشینە، ئایا ئەمە ڕاستە؟ ئەی حوکمی ئەو کەسانە چییە کە حوکم دەدات بە کوفر کردنیان لە بابەتی بچوکدا؟

- وەڵام: ئەم بابەتە لای زۆری برایان جێگیر بووە هەتا وای لێهاتووە مورجئیەکان بەسەریاندا زاڵبوون، هەر لەوەوە چاوپێکەوتنێک لە شریتی نێوان : (...) (ژمارە و ناوی شریتەکە نەهاتوە/ وەرگێر) و لە کۆتاییدا ئەوە هاتووە کە کەسێک حاکمێک بە کافر بزانێت کە حوکم بە غەیری ئەوە دەکات کە الله دایبەزاندووە، پرسیاری لێدەکات (...) (ناوەکە نەهاتووە/ وەگێڕ) ئەگەر لە کێشەیەکدا حوکم بکات؟ وەڵام دەداتەوە کە : کافر ناکرێت، دوای دەڵێت: ئەی دوو کێشە ؟ وەڵامدەداتەوە ودەڵێت : کافر ناکرێت، ئینجا وردە وردە شتی بۆ زیاد دەکات هەتا ڕووگیری دەکات، پاشان پێی دەڵێت: باشە ژمارەی ئەو جارانەم بدەرێ کە دوای ئەو حوکم کردنە دەچتە ناو کوفرەوە؟ ئیتر پرسیار لێکراو نەیتوانی وەڵامی بداتەوە، مورجئیەکەش ئەم قسانەی بە قسەیەکی جەرگبڕ هەژمارکرد! کە لە ڕاستیشدا قسەکانی پووچ وباطل بوون.

- پوختەی قسەش لەسەر ئەم جۆرە حاکمانە دوو بەشە:

یەکەمیان: ئەوەی کەلە هەموو کارەکانیدا بۆ شەرع بگەڕێتەوە، بەڵام لەهەندێک دۆسیەدا بە هەواو هەوەسی خۆی حوکم بکات بەو مانایەی بۆ نمونە دادپەروەری شاهید لە کەدار بکات لە کاتێکدا شاهیدەکان ڕاستگۆ و دادپەروەر بن، یان گومان بخاتە ئەو مەرجانەوە کە هەیە، یان ڕێگرییەک باس بکات کە بوونی نییە و هەروەها، ئەم حاکمە کارەکانی لە ڕووی دەرەوە هەمووی لە ڕووی شەرعەوەیە، لە ڕووی ناوەوەش هەواو هەوەسە، ئەم جۆرە حاکمانە یاخین و کەوتوونەتە ناو گوناهە گەورەکانەوە، تاوان وگوناهەکەش بە پێی ئەو حوکمەی کە دەیدات زیاد دەکات، کەمبێت یان زۆر، بەڵام کافر ناکرێت چونکە حوکمی بەشەرع کردووە، ئەگەر چی ستەمکاریش بێت، هەروەها لەو بابەتانەی تریش بۆ نمونە لە هەندێک بابەتدا کار بە حوکمەکان نەکات و پەکی بخات، وەکوو وازهێنان لە حوکمدان بەسەر یەکێک لە نزیکە کانیدا، یان کەسێک بەرتیلی پێدابێت وە هەروەها، ئەمەش هەر ستەمکارەو کەوتۆتە ناو تاوانی گەورەوە، بەڵام کافر ناکرێت چونکە کارەکەی تاوانە (تاوانی وازهێنان) و حوکم کردن نیە بە یاسا و شەرعی طاغوت، جیاوازی هەیە لە نێوان کەسێک کە لە هەندێک بابەتدا واز لە حوکم کردن بەوەی کە الله دایبەزاندووە بهێنێت و کەسێکیش حوکم بکات بە جگە لەوەی کە الله دایبەزاندووە لە دۆسیە و کێشەکاندا. -بەشی دووەم لە وەڵامەکە لەباسی تبدیل دەیهێنینەوە- (وەرگیراوە لە کتێبی فتوا بڵێسەدارەکان) (بەشی یەکەمی وەڵامەکە بوو ان شاءالله بەشی دووەم لە باسی تبدیل دایدەنێین).

» بەڵام ئەگەر بە تەواوی وازی لە حوکمێکی الله هێناو کاری پێی نەکرد، وەک ئەوەی زیناکار جەڵد نەکات یان ڕەجم نەکات و هیچ حوکمێک نەدات بەسەریدا بەتەواوی ئەو سزایە لەسەر ئەو تاوانە هەڵگێڕێت ئەوە کافرە و لە ئیسلام دەرچووە چونکە کوفرەکەی کوفری ڕەتکردنەوەیە (امتناع).

» سلیمان ناصر علوان لەسەر ئایەتی (وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ) المائدة ٤٤، بۆچونی بەم شێوەیە، لەم بەشە تەنها ئەو بەشە نقڵ دەکەین کە تایبەتە بە ترک و دەڵێت:

يستحلّ ذلك، بأن يقول بأن الحكم بغير ما أنزل الله جائز: فهذا كفرٌ بالإجماع ولا نزاع فيه، والطوائف كلها توافق على هذا.

أن يقول بأنه مخيَّر بين الحكم بما أنزل الله، والحكم بغير ما أنزل: وهذا كفرٌ بالإجماع، لا نزاع فيه بين كل الطوائف.

أن يعتقد أن الحكم بغير ما أنزل الله؛ أحسن من حكم الله: فهذا كافرٌ بالإجماع ولو حكم بما أنزل الله.

حوكمکردن بەجگە لەوەی الله بە حەڵاڵ بزانێت، یان بڵێت ئازادیت لە هەڵبژاردنی حوکمی الله و غەیری حوکمی الله. یان باوەڕی وابێت حوکمی غەیری الله باشترە لە حوکمی الله، ئەوە ئەمانە کافرن بە بێ خیلاف.

أن يترك حكمَ الله بالكلية، ولا يلتزم بشرع الله: فهذا كفرُه كفر امتناع عن التزام الشرع، لكن هذا الترك ليس محل اتفاق، وإنما وقع فيه الخلاف.

ئەوەیە کە تەرکی حوکمێکی الله بەتەواوی بکرێت و کاری پێنەکرێت، دەڵێت ئەوە کوفرە کوفری ڕەتکردنەوەیە (امتناع)، وە ئەم تەرککردنە مەحەلی یەکدەنگی نیە، هەرچەندە خیلافی تێکەوتووە.

أن يَحكم بشرع الله تارة، وبغير شرعه تارةً أخرى، دون تبديل ولاتشريع، فقط يحكم ويترك: فهذا إذا لم يكن ممتنعًا؛ ففيه خلاف أيضًا.

هەندێک جار حوکمی پێ بکرێت و هەندێک جاریش حوکمی پێنەکرێت، بە بێ گۆڕین(تبديل) و بەبێ کردنە یاسا(تشريع)، تەنها حوکمی پێبکرێت یان تەرک بکرێت، وە ئەگەر ئەمە بە ڕەتکردنەوە امتناع نەبێت، هەروەها ئەمەیش خیلافی تێکەوتووە.

أن يترك حكمَ الله في قضية عينية، دون استحلال، أو اعتقاد أن هذا أفضل من شرع الله، كأن يحكم قاضٍ في قضية لصالح قريب له، دون استحلال ولا تبديل: فهذا الذي قال فيه أئمة السلف: كُفرٌ دون كفر. فائدة: قول ابن عباس: "كُفرٌ دون كفر"، معلول بعلتين: الأولى: هشام بن حُجير، سيئ الحفظ، الثانية: أنه خالف مَعمرًا في لفظه، ومَعمر أوثق بكثيرٍ من هشام بن حُجير.....

پلەی هەشتەم: کە وازبهێنێ(ترک) لە حوکمی الله تعالى لە مەسەلەیەکی تایبەت، بە بێ حەڵاڵ کردن یاخود باوەڕبوون بەوەی کە ئەمە لە شەرعی الله باشترە، وەکو ئەوەی دادوەرێک حوکم بکات لە مەسەلەیەک لە سوودی کەسێکی نزیکی خۆی بێ، بە بێ حەڵاڵ کردن یان گۆڕین، ئەمە ئەوەیە کە ئەئمەی سەلەف لەسەری وتوویانە: [كفر دون الكفر]، وتەی إبن عباس: [كفر دون الكفر]، دوو عیللەی ((کێشە))ـی تیایە: یەکەم: هشام بن حجير، لەبەرکردنی خراپ بووە، دووەم: کە سەرپێچی معمر ی کردووە لە لەفزەکەیدا، وە [معمر] زۆر ڕاستگۆترە لە هشام بن حجير. (وتەکەی تەواو بوو)

لێرە الحمدلله باسی ترک و وازهێنان لە حوکمی الله تەواو بوو.

»» ئێستا دێینە سەر تبدیلی حوکمی الله تعالى و حوکمی ئەو کەسەی تبدیلی حوکمی الله دەکات، جا یەک جار بیکات یان دوو جار یان ..هتد.

» هەروەک پێشتر باسمان کرد تبدیل واتە گۆڕینی حوکمی الله تعالى بۆ حوکم و یاسایەکی تر جگە لە یاسای الله، واتە حوکم دانە لەسەر ڕووداوێک کە الله تعالى حوکمێکی بۆ داناوە بەڵام حاکم یان ئەو کەسەی حوکم و بڕیار دەدات واز لە حوکمی الله دێنێت و ترکی ئەکات لەگەڵ ئەوەیشدا حوکمێکی تر لە جێگەی حوکمەکەی الله دادەنێت و تبدیلی حوکمەکەی الله یش دەکات، بۆنمونە الله تعالى حوکمی داناوە بۆ دز کە دەستی ببڕدرێت بەڵام حاکم و کەسی بڕیار بەدەست دێت و حوکمەکە دەکات بە زیندانی یان بە غەرامە یان ... هتد جگە لە حوکمی دەست بڕینەکە کە حوکمی الله یە...

» مێژووی تبدیل و گۆڕینی حوکمی الله تعالى مێژووەکەی دەگەڕێتەوە بۆ سەردەمی مەغۆل کە لە ساڵی ٦٥٧هـ – ١٢٥٨ز کە مەغۆل دەستی گرت بەسەر بەغداد و خیلافەتی عەباسی دواتر مەغۆلەکان شەریعەتێکیان دانا کە ناوی (یاسق یان یاسا) کە تیایدا تبدیلی هەندێک حوکمی الله تعالى یان کردبوو وە گۆڕیبوویان بە حوکمی تر.

لەپێش مەغول هیچ ئەثەرێک نیە کە تیایدا موسوڵمانان تبدیلی حوکمی الله یان کردبێت ئەوەی هەیە و ڕوویداوە تەنها -ترک و وازهێنان- بووە لە حوکمێکی الله لە مەسەلەیەک، نەک بەتەواوەتی حوکمەکەیان لابردبێت ئەمەیش باسمان کرد لە باسی ترکی حوکمی الله کە کوفرە، بەڵام خیلافە ئایا کوفر گەورەیە یان کوفری بچوکە...

» حوکمی کەسێک کە تبدیلی حوکمی الله بکات: هەرکەسێک تبدیلی حوکمی الله تعالی بکات و بیگۆڕێت بە حوکمێکی تر کافرە و مورتەد بووەتەوە.

» ئەو ڕووانەی کە کەسێک تبدیل حوکمی الله تعالی بکات پێی کافر دەبێتەوە.

یەکەم: گەڕاندنەوەی حوکم بۆ حوکمی طاغووت، بزانە ڕەحمەتی الله ت لێ بێت هەموو حوکم و یاسایەک جگە لە حوکمی الله تعالی یاساو حوکمی تاغووتە: هەموو یاساو رێساو بەرنامەیەک دەگرێتەوە جگە لەبەرنامەی الله و رسولەکەی -صلی الله علیه وسلم-، جا ئەگەر یەکجاریش حوکم بگێرێتەوە بۆ حوکمی طاغووت ئەوە کافرە ئەو کەسە بە بازنەیی ئیسلام چوەتە دەرەوە.

الله تعالی دەفەرمووێت: (أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَن يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَن يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَن يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا) (نساء: 60)

ئایا ئاوڕێکت نەداوەتەوە بەلای ئەوانەی وا خۆنیشان دەدەن کە بەڕاستی ئەوان باوەڕیان هێناوە بەوەی دابەزیوە بۆ تۆ (کە قورئان) بەوەیش کە پێش تۆ دابەزیوە(کە تەوراتە) دەیانەوێت کە حوکم و دادوەری بگەڕێننەوە بۆلای طاغوت، لەکاتێکیشدا بەڕاستی فەرمانیان پێ کراوە کە کوفر بکەن پێی و بێ باوەڕ بن بە طاغوت، وە شەیتان دەیەوێت گومڕایان بکات بە گومڕاییەکی دوور لە ڕاستی.

» وقال الإمام ابن القيم رحمه الله: "الطاغوت: كلُّ ما تجاوز به العبدُ حدَّه؛ من معبودٍ أو متبوعٍ أو مُطاع، فطاغوت كلِّ قومٍ من يتحاكمون إليه غير الله ورسوله، أو يعبدونه من دون الله، أو يتَّبعونه على غير بصيرة من الله، أو يطيعونه فيما لا يعلمون أنَّه طاعة لله، فهذه طواغيتُ العالَم إذا تأمَّلتَها وتأمَّلتَ أحوال الناس معها رأيتَ أكثرهم انصرفوا عن عبادة الله إلى عبادة الطاغوت، وعن التحاكُم إلى الله وإلى الرسول إلى التحاكُم إلى الطاغوت، وعن طاعته ومتابعة رسوله إلى طاعة الطاغوت ومتابعته"؛ [إعلام الموقعين: المُجلَّد الأول/ 85].

وە إبن القيم دەفەرموێت:

طاغوت: هەرشتێک بەندە بەهۆیەوە سنووری بەندایەتی ببەزێنێت لە پەرستن یان لە شوێنکەوتن یان لە گوێڕایەڵی کردن، جا طاغوتی هەموو گەلێک ئەوانەنە کە حوکم و دادوەریان بۆلا دەگەڕێنرێتەوە لە غەیری الله و پێغەمبەرەکەی -صلی الله علیه وسلم- یان دەپەرسترێن لە شوێنی الله تعالی، یان شوێنیان دەکەون بەبێ ئەوەی کە هیچ بەرچاو ڕوونیەک و بەڵگەیەک هەبێت لەلایەن الله عز وجل ـەوە، یان گوێڕایەڵیان ئەکەن لە شتێکدا و نازانن ئەو گوێڕایەڵی کردنە تایبەتە و تەنها دەبێ بۆ الله بێت.

دووەم : ئەو کەسەی تبدیل دەکات لە هەمان کات تشریع ی کردووە، (هەموو تبدیل ێک تشریعە، بەڵام هەموو تشریع ێک تبدیل نیە).

کەسێک کە حوکمی الله تبدیل ئەکات و ئەیگۆڕێت بۆ حوکمێکی تر و حوکمێکی تر ئەهێنێ کە جگە لە حوکمی الله و پێغەمبەرەکەیەتی -صلی الله علیه وسلم- ئەم کەسە بەهێنانی حوکمێکی تر تەشریعی کردووە جا یەک جار بیکات یان دووجار یان ...

بۆ نمونە: کەسێک نوێژی نیوەڕۆ لە چوار رکعات بیگۆڕێت بۆ پێنج رکعات یان قیبلەی موسڵمان بگۆڕێت بۆ شوێنێکی تر تبدلی ئەمانە بکات بەو شێوە، ئەوە ئەم کەسە مبدیل ی شەرعی الله تعالی و لەهەمان کات تشریع کردووە و شەرعێکی تری داناوە، جا سەد جار بیکات یان یەک جار ئەم کەسە بەو کردارەی موشریکە و کافر دەبێتەوە.

قال تعالى: (أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا لَهُم مِّنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَن بِهِ اللَّهُ ..) (الشورى: ٢١)
واتە: ئاخۆ ئەو بێباوەڕانە هاوبەشانێکیان هەیە ئاینێکیان بۆ داناون کە الله ڕێگەی پێنەداوە....

وقال: (وَلا يُشْرِكُ فِي حُكْمِهِ أَحَدًا) (الكهف:26). واتە: الله هیچ کەس ناکات بە هاوبەشی خۆی لە فەرمان و حوکمیدا.

» وتەی زانایان و زانایانی سەلەف لەسەر تبدیل ی حوکمی الله:

» الإمام ابن حزم ـ -رحمه الله- نقل الإجماع على أن من حكم في مسألة من المسائل بحكم منسوخ من الشرائع السابقة كفر بإجماع المسلمين.

ئیمامی ئیبن حەزم -رحمەالله- ئیجماعی نەقڵ کردووە هەرکەسێک حوکم بکات لە مەسەلەیەک لە مەسەلەکان بە شەرعێکی مەنسوخ لە شەریعەتەکانی پێشوو ئەوا کافربوە بە کۆڕای موسڵمانان.

ئیمامی ابن حزم -رحمە الله- ئیجماعی موسوڵمانانی نقڵکردوە بۆمان کە هەرکەس لە مەسەلەیەک حوکم بە غیر حوکمی الله بکات لە یاسا و حوکمە نەسخبوەکان (کە جگە لەوەی دابەزیوەتە سەر محمد -صلی الله علیه وسلم- دەگرێتەوە جا تەورات بێت یان اینجیل یان هەر یاسایەکی تر) ئەوە ئەو کەسە کافرە، وە نەی فەرمووە جارێک یان دوو جار کێشەی نیە، ئیجماعەکەی کە نقڵ کردوە هیچ ئاماژەیەکی وای تیا نیە.

» شيخ الإسلام ابن تيمية رحمه الله: "والإنسان متى حلَّل الحرامَ المجمَع عليه، أو حرَّم الحلالَ المجمَع عليه، أو بدَّل الشرعَ المجمَع عليه، كان كافرًا مرتدًّا باتِّفاق الفقهاء"؛ [مجموع الفتاوى: المُجلَّد الثالث/ 267].

شێخی ئیسلام ئیبن تیمیە -رحمەالله- فەرموویەتی: " مرۆڤەکان کەی حەڵاڵکراوێکیان حەڕامکرد کە کۆڕا دەنگی لەسەرە، وەیان حەڕامکراوێکیان حەڵاڵکرد کە کۆڕا دەنگی لەسەرە، وەیان شەریعەتێکیان گۆڕی کە کۆڕا دەنگی لەسەرە، ئەوا کافرێکی مورتەددە بە کۆڕا دەنگی فوقها " .

بەهەمان شێوە شێخ ئیسلام ئیجماع نقل دەکات کە کەسێک تبدیل شەرعی الله بکات کافرە، بە بێ ئەوەی ڕێژەی جارەکان دیاری بکات.

» قال الإمام ابن كثير رحمه الله: "فمن ترك الشرعَ المُحكَم المُنزل على محمد بن عبدالله خاتم الأنبياء، وتحاكَم إلى غيره من الشرائع المنسوخة، كَفَر، فكيف بمن تحاكَم إلى الياسا وقدَّمَها عليه؟! مَن فعَل ذلك كَفَر بإجماع المسلمين"؛ (البداية والنهاية: الجزء الثالث عشرالياس).

هەرکەس وازی لەو شەرعە تەواو و دابەزێندراوە هێنا کە دابەزیوە بۆ محمدی کوڕی عبداللەی کۆتا پێغەمبەران، وە حوکمی بردەوە بۆ جگە لەو لە شەریعەتە نەسخ کراوەکان، ئەوە کوفری کردووە، جا چی دەربارەی کەسێک کە حوکمی بردۆتەوە بۆ یاسا و پێشی شەرعی خستووە ؟! هەر کەس ئەمەی کرد ئەوە کوفری کردووە بەکۆڕای مسوڵمانان.

» قال الإمام ابن القيم رحمه الله: "ثمَّ أخبر سبحانه أنَّ مَن تحاكَم أو حاكم إلى غير ما جاء به الرسولُ، فقد حكَّم الطاغوت وتحاكم إليه"؛ (إعلام الموقعين: المُجلَّد الأول/ 85).

ئیمامی ئیبن قیم -رحمە الله- فەرموویەتی:" الله سبحانە تعالی ڕایگەیاندووە کێ حوکمی کرد وەیان حوکمەکانی گەڕاندەوە بۆ غەیری ئەوەی پێغەمبەر پێ هاتووە، ئەوا حوکمەکەی طاغووتیە و وە حوکمی بۆ لای بردووە ".

قال الإمام محمد بن عبدالوهاب رحمه الله: والطواغيت كثيرة، ورؤوسهم خمسة - وذَكَرَ منها -: الحاكم الجائر المغيِّر لأحكام الله تعالى؛ [الدرر السنية: المُجلَّد الأول/ 162].

ئیمام محمد بن عبدالوهاب رحمه الله وتوویەتی: طاغوتەکان زۆرن، وە سەری هەموویشیان پێنج دانەن: یەکێ لەوانەی کە باس کراوە (حاکمێکی زاڵم و ستەمکارە کە حوکمەکانی الله تعالی ئەگۆڕێت).

» بۆ زیاتر تێگەیشتن لە وتەی زانایانی سەلەف دەچینە خزمەت:

» شێخی موجاهید _تركي بن مبارك البنعلي _تقبله الله_ لە شەرحی نواقض الاسلام،لە بڕگەی دووەم باسی ترکی کرد، ئێستایش لە بڕگەی سێیەم شێخ باسی تبدیلی حوکمی الله تعالی دەکات بەم شێوەیە:

نتتقل الی الدركةالثالثة: وهی التبدیل , اوراالاستبدال؛ ان یبدل شریعة الله-سبحانه وتعالی-بغیرها من الاحكام, سواء بدلها وتفصیلا, او حكما واحدا من احكام الله-سبحانه وتعالی-.

كیف یبدل حكما واحدا؟ یجعل مثلا حكم السرقة بدل القطع ان توفرت جمیع الشروط یجعله الحبس خمسة اشهر، سواء اتاه قریبه ام عدوه، اتاه شخص ودفع له الرشوه او لم یدفع، اشتهی ان یحكم به كذا او لا.. هو یحكم بالسجن خمسه اشهر، اذن فهذا قد بدل حكما واحدا من احكام الله، او من باب اولی لو بدل اكثرمن حكم او مجموعة من الاحكام، كما یحصل ان فی عامة الاحكام یحكم فیها بالقوانین الوضعیة، وفی الاحول الشخصیة او مایسمی بالاحوال الشخصیة التی بالزواج والطلاق والمیراث ونحو ذالک فیحكم فیها بالشریعة الاسلامیة.

التبدیل قلنا هذه الدركه الثالثة التی نحن بصدد الكلام حولها، التبدیل یبدل حكما واحدا من احكام الله او اكثر من حكم باحكام الاخری، سواء هو من وضعها او اخذها من غیره، كان یستقیها من فرنسا او بریطانیا او امریكا او من التتار او من غیرهم ؛ فهذه المساله اجمع العلماء انها من قبیل الكفر الاكثر المخرج من الملة.

پاشان دێینە سەر باسی سێیەم: ئەویش گۆڕینە (تبدیل): یاخود: الإستبدال، کە گۆڕینی شەریعەتی الله تعالی یە بە غەیری خۆی لە یەکێ لە حوکمەکان، جا جیاوازی نیە ئەگەر بەتەواوی و وردەکاریەوە بیگۆڕێت یاخود حوکمێک لە حوکمەکانی الله تعالی بگۆڕێت.

چۆن حوکمێک دەگۆڕێت؟ بۆ نموونە: حوکمی دزیکردن (دەست بڕین) ئەگەر هەموو مەرجەکانی تێدا بێت دەیکات بە پێنج مانگ زیندانی کردن، جا ئەگەر نزیکێکی هاتبێت بۆلای یان دوژمنێکی، یاخود کەسێک هاتبێت بۆلای و ڕەشوەی(بەرتیل)ی دابێت پێی یاخود نا، حەزی کرد ئەو حوکمە بدات یان نا، ئەو حوکم دەدات بەوەی کە پێنج مانگ زیندانی بێت، کەواتە ئەمە حوکمێک لە حوکمەکانی الله تعالی-ی گۆڕیوە،

یاخوود ئەوە ئەولاترە کە زیاتر لە حوکمێک بگۆڕێت یان کۆمەڵێک حوکم بکات، وەکو چۆن لە عامی ئەو حوکمانەی کە بە یاسا دەستکردەکان حوکمی پێ دەکەن ڕوودەدات.

یاخود پێش ئەمانەش کە زیاتر لە حوکمێک دەگۆڕن و کۆمەڵێک لە حوکمەکانی الله دەگۆڕن، وەکو هەموو ئەو حوکمانەی کە تێیدا قانونە دانراوەکان حوکمی تێدا دەکەن، وە لە بنکەی احوال شەخسییەکان (واتە ئەو شوێنانەی پەیوەستن بە بابەتی هاوسەرگیری و جیابوونەوە و میراتی و هیتر ...) ئەوە بە شەریعەتی ئیسلام حوکم دەکەن تێیدا.

گۆڕین (تبدیل) وتمان باسی سێیەمە کە قسەمان لەسەری کرد و باسمان کرد، گۆڕینی یەکێک یاخود کۆمەڵێک لە حوکمەکانی الله تعالی بە حوکمی تر، جا خۆی داینابێ و گۆڕیبێتی یاخود کەسێکیتر، بۆ نموونە لەوڵاتانیتر هێنابێتی وەک: فەڕەنسا و بەڕیتانیا و ئەمریکا و یاخود لە تەتەرەکان و غەیری ئەوان، ئەوە ئەم مەسەلەیە زانایان لەسەری کۆکن کە وەک کوفری گەورەوەیە و دەرکەرە لە میللـەت.

_ لەکۆتایی برگەکە زیاتر ڕوونکردنەوە دەدات و دەفەرمووێت:

من باب التوضیح اكثر نقول: قدجاء فیما رواه الامام ابن حبان فی صحیحه، وصححه الشیخ الالبانی-رحمهم الله-،عن رسول الله صلی الله علیه وسلم – من حدیث ابی امامة الذی رفعه الی رسوالله صلی الله علیه وسلم- انه قال:

(لتنقضن عری الاسلام عروة عروة، كلما كلما انتقضت عروة تثبت الناس بالتی تلیها، فاولها انتقاضا: الحكم واخرها انتقاضا: الصلاة) (او كما قال صلی الله علیه وسلم).

نقول من باب لتوضیح : نذكر ونشبه الحكم بالصلاة، تارک الصلاة اختلف العلماء كما علمتم فی تكفیره، هل هو كافر كفر اكبر او هو من قبیل ماهو كفر دون كفر، (التارک) .. لكن الذی

يصلى لغير الله ؟ ماحكمه؟ بالاجماع انه كافر، يصلى لصنم، يلى لبوذا، اونحو ذالک ...فهذا بالاجماع انه كافر كفر اكبرمخرج من الملة، بينما التارک اختلف العلماء فی كفره بغض النظرعن الترجيح، الذی يصلى لغير الله فهذا كافر كفر اكبر مخرج من الملة، كذالک فی الحكم، التارک اختلف العلماء فی تكفيره؛اما الحاكم بغير ماانزل الله فذالک الكافر الذی اجمع العلماء على كفره.

اذن التارک شئ، والحاكم بغير ماانزل الله شئ، تارک الصلاة شئ والمصلى لغير الله -سبحان وتعالى-شئ اخر، التارک لحكم الله سبحانه وتعالى شئ والحاكم بغير ماانزل الله بصورته التبديلية شئ اخر.

هذه هی الدركة الثالثة,وكما اسلفنا هی مجمع عليها.

بۆ ڕوونكردنەوە زیاتر دەڵێین: لە ئیمامی احمد و ابن حبان و طبراني بە صحیحی و الالباني بە صحیح یداناوە، کە پێغەمبەر _صلی الله علیه و سلم_ فەرموویەتی: (لَيُنْقَضَنَّ عُرَى الْإِسْلَامِ عُرْوَةً عُرْوَةً ، فَكُلَّمَا انْتَقَضَتْ عُرْوَةٌ تَشَبَّثَ النَّاسُ بِالَّتِي تَلِيهَا ، وَأَوَّلُهُنَّ نَقْضًا الْحُكْمُ وَآخِرُهُنَّ الصَّلَاةُ)

بۆ هەڵوەشاندنەوەی گرێکانی ئیسلام یەک بە یەک، بۆ هەر گرێیەک کە لەیەک جیا دەکرێتەوە، خەڵک بەو گرێیەوە دەچەسپێت کە بەدوایدا دێت. یەکەم هەڵوەشاندنەوەش لە [حوکم]ــە، دواهەمینیشیان [نوێژ]ــە.

بۆ ڕوونکردنەوە دەڵێین: باسی دەکەین و دەیشوبهێنین بە نوێژ، کەسێک وازی لە نوێژ هێنابێت زانایان ڕاجیاوازن وەک دەزانن لەسەر کافرکردنی، ئایا کافرە بە کوفری گەورە یان وەک [کفر دون الکفر]ــە، (تارك - وازهێنەر لە نوێژ)، بەڵام ئەوەی بۆ جگە لە الله تعالى نوێژ دەکات؟ حوکمی چییە؟ بە کۆڕا کافرە، نوێژ بۆ بت دەکات، نوێژ بۆ بوزا دەکات .. هاوشێوەی ئەمانەش هەتا دوایی ....

ئەمانە بە کۆڕا کافرن بە کوفری گەورەی دەرکەر لە میللەت، لەکاتێکدا وازهێنەر لە نوێژ زانایان ڕاجیاوازن لەسەر کوفری بە چاوپۆشی لە ڕەئی لەپێشتر[الترجيح]، ئەوەی کە نوێژ بۆ جگە لە الله تعالی دەکات کافرە بە کوفری گەورەی دەرکەر لە میللەت.

بۆ حوکمیش بە هەمان شێوەیە، کە ترکردنی و وازهێنانی زانایان ڕای جیاوازیان هەیە لەسەر کافرکردنی، بەڵام حاکمێک کە حوکم بە غەیری ئەوە بکا کە الله دایبەزاندووە ئەمە ئەو کافرەیە کە زانایان کۆڕان لەسەر کافرکردنەکەی.

کەواتە ترک(وازهێنان) شتێکە، وە حاکمێک کە حوکم بە غەیری ئەوەبکات کە الله دایبەزاندووە شتێکە، تەرک و وازهێنان لە نوێژ شتێکە و وە نوێژ بۆ جگە لە الله _سبحانە وتعالی_ شتێکی ترە، وە ترک و وازهێنان لە حوکمی الله شتێکە و وە حوکم بە جگە لە حوکمی الله بەشێوەی تبدیل و گۆڕین ئەوە شتێکی ترە.

ئەمەش پڕگەی سێیەم بوو، وەکو چۆن پێشتر باسمان کرد زانایان کۆڕان لەسەری . (وتەکەی تەواو بوو)

» لێرەدا شێخ بەجوانی ئەوەی ڕوونکردەوە کە تبدیل و گۆڕین کوفر گەورەیە و خاوەنەکەی لە بازنەی ئیسلام دەباتە دەرەوە، و حوکمی شوبهاند بە نوێژ، جا نوێژ کردن بۆ جگە لە الله کە ئەمە ڕوونە کوفر گەورەیە و خاوەنەکەی لە ئیسلام دەباتە دەرەوە جا ئەگەر یەکجاریش بیکات، بە هەمان شێوە حوکم کردن بە جگە لەوەی الله تعالی دایبەزاندووە و تبدیل کردنی کوفری گەورەیە و خاوەنەکەی لە ئیسلام دەباتە دەرەوە جا ئەگەر یەکجاریش بیکات.

» وە شێخ ناصر فهد - الله ئازادی بکات- وەڵامی پرسیارەکەی کە لێیکرابوو کردبووی بە دوو بەشەوە و بەشی یەکەم تایبەت بوو بە ترک لە باسی ترک هێنامانەوە ئێستایش بەشی دووەمی وەڵامەکەیە کە باسی ئەو جۆرە حاکمانە دەکات کە تبدیلی حوکمی الله دەکەن:

الثانى: مــن مرجعــه الشرع فى جميــع أمــوره، ولكنــه فى قضيــة حكــم فيهــا التفاتــاً إلى الطاغـوت، كأن يحكـم مثلاً فى السرقة بالقانـون الفرنـسي، وفى الزنـا بقانـون آخـر، ونحـو ذلــك، فهــذا يكفــر ولــو لم يحكــم إلا فى قضيــة واحــدة فقــط، لأنه حكــم بالطاغــوت.

فإذا عرفت الفرق بين الامرين اتضح لك الجواب عن شبهة المرجئة، والله أعلم.

دووەم: ئەو کەسەی لە هەموو کاروبارەکانیدا بۆ شەرع دەگەڕێتەوە، بەڵام لە دۆسیەیەکدا لا دەدات بەلای حوکمی طاغوتدا، بۆنمونە لەبابەتی دەستبڕیندا کار بە یاسای فەڕەنسی بکات و لە زینادا کار بە یاسایەکی تر بکات و هەروەها، ئەمە کافر دەکرێت ئەگەرچی تەنها و تەنها لەیەک دۆسیەدا کاری بەو یاسایانە کردبێت، چونکە حوکمی بە طاغوت کردووە.

ئەگەر جیاوازی ئەو دووانەت زانی، ئەوە وەڵامەکەت بۆ ڕوون بۆتەوە لەبارەی شوبهەی مورجیئەکەوە، والله اعلم .(وەرگیراوە لە کتێبی فتوا بڵێسەدارەکان)

» د.عبدالقادر عبدالعزیز لە (رسالة الحکم بغیر ما أنزل ال وآثاره) کە حوکم نەکردنی کردبووە سێ بڕگە(ترک و تبدیل و تشریع) کە باسی ترکمان کرد لە ڕوانگەی دکتۆرەوە ئێستا وتەکەی دادەنێین لەسەر تبدیل:

بڕگەی تبدیل: المناط المکفر الثالث (وهو الحکم بغیر ما أنزل الله): أي الحکم بالشرع المخالف لشرع الله، أو الحکم بالقوانین الوضعیة، فمن حکم بها کرؤساء الدول والقضاة ومن في حکمهم، أو أجاز الحکم بها کرؤساء الدول الأمرین بالحکم بها وکأعضاء البرلمانات المسئولین عن إقرار السیاسة العامة للدولة، کل هؤلاء کفار لقیام المناط المکفر ـ وهو الحکم بغیر ما أنزل الله ـ بهم، إما بالمباشرة منهم للحکم بذلك وإما لإجازتهم أو أمرهم للحکم به.

هۆکاری کافربوونی سێیەم: (ئەویش حوکم کردنە بە جگە لەوەی الله تعالی دایبەزاندووە): واتە حوکم کردن بە شەرعێک کە پێچەوانەی شەرعی الله تعالی بێت، یان حوکم کردن بە یاسا دانراوەکان بێت، هەرکەس حوکمی پێ کرد لە سەرۆکی دەوڵەتەکان و دادوەرەکان لە حوکمەکانیان یان ڕێگەیان دا بەوەی سەرۆکی دەوڵەتەکان کاری پێ بکەن وەک ئەندام پەرلەمانەکان کە بەرپرسن لە بڕیاردانە سیاسیە گشتییەکان بۆ دەوڵەت، هەموو ئەوانە کافرن بەهۆکاری کردنی هۆکاری سێیەمی کافر بوون کە ئەویش (حوکم کردنە بە جگە لەوەی الله تعالی دایبەزاندووە)، جا ڕاستەوخۆ بێت کارکردن بەو حوکمە یان ڕێگە پێدان و جائیزکردنی بێت یان فەرمان کردنیان بێت بە کردنی.

» سلیمان ناصر علوان لە باسی تبدیلی حوکمی الله دەکات دەڵێت:

أن یحکم بغیر ما أنزل الله مع اعتقاده أن شرع الله أصوب ، وأن حکم الله أفضل ، ولکن لشهوة غلبته فحینئذ نحی شرع الله أما موافقة لداعي الهوى والشیطان، أو موافقة لأنظمة ومواثیق هیئة الأمم الجاهلیة أو لغیر ذلك، وحینئذ یلغي شرع الله، یعطل الجهاد، ویلغي العقوبات المترتبة على السارق والزاني، ویلغي التحاکم إلى الشرع في الشئون الإداریة والاقتصادیة، ویجعلون التحاکم إلى الغرف التجاریة وشبهها، ویلغون التحاکم في قضایا العمل والعمال إلى شرع الله، ویجعلون التحاکم إلى نظام العمل والعمال وهو نظام جاهلي في أکثر مواده (هذا کفر أکبر بإجماع أهل العلم)، کما نقل الإجماع على ذلك اسحاق والإمام ابن حزم والحافظ ابن کثیر ـ رحمه الله تعالى ـ في المجلد الثالث من البدایة والنهایة في ترجمة جنکیز خان.

حوکم بە جگە لە حوکمی الله بکات و باوەڕی وابێت کە حوکمی الله باشترە، بەڵام شەهوەت بەسەریا زاڵ بووە، جا ئەوکاتە شەرعی الله تعالای سڕیوەتەوە وەکو هاوڕای هەوا و ئارەزووی شەیتان یاخوود هاوڕای ڕێکخراو و ئەئیمەی جاهیلییەتە یاخوود غەیری ئەمانە ...

وە ئەوکاتە شەرعی الله دەکشێنێتەوە و لایدەبات، وە جیهاد پەک دەخات، وە ئەو حوکمانەی بەسەر دز و زیناکار دەدرێت لادەبات، وە گەڕانەوە بۆ شەرع لە بابەتەکانی ئیداری و ئابووری پەک دەخات، حوکم بردنەوە دەگێڕنەوە بۆ ژوورە بازرگانییەکان و هاوشێوەکانیان، وە هەروەها حوکم بردنەوە بۆ لای الله تعالی لە مەسەلەکانی کار و کرێکاران پەک دەخات و حوکم

بردنەوە دەبەنەوە بۆ سیستەمی کار و کرێکاری کە ئەوەش سیستەمێکی جاهیلییەتە لە زۆربەی ماددەکانی ((ئەمە کوفری گەورەیە بە کۆڕای ئەهلی عیلم))

وەکو چۆن ئیجماع نقڵ کراوە لە اسحاق و امام ابن حزم والحافظ ابن الکثیر ڕەحمەتی اللەی لێبێت، لە مجلدی سێیەم لە کتێبی بدایة و نهایة لە وەرگێڕانی جەنگیزخان.

» وە لە وەڵامی پرسیارێک کە لێی دەکرێت مەسەلەی (ترک و تبدیل و تشریع) زیاتر ڕوون دەکاتەوە وە دەڵێت تبدیل کوفرە ئەگەر یەکجار بێت یان دوجار جیاوازی نیە:

سائل : الحكم بغير ما أنزل الله:

جواب: أخي السائل مسألة الحكم بغير ما أنزل الله وكذلك بالاعتقاد أو الجحود أو الاستحلال والفرق بين ترك حكم الله في قضية عينية وبين تبديل بشرع الله و التشريع بما لم يأذن به الله قوله جل وعلا : ((ومن لم يحكم بما أنزل الله فأولئك هم الكافرون))

جعل ابن عباس أنه قال : كفر دون الكفر وأيضًا من رواة هشام بن حجير سيء الحفظ قد تكلم فيها الإمام أحمد رحمه الله تعالى وغيرهم من الحفاظ، إضافة إلى ذلك أنه خولص إلى في هذا الخبر فرواه عبد الرزاق المصنف، من طريق معمر عن عبدالله ابن طاووس عن أبيه عن ابن عباس قال : (هي به الكفر) و هذا إسناده صحيح ألا أن الآيه على ظاهرها ولا يختلف أهل السنه و الجماعة أن من بدل شريعة الله وحكم بالقوانين الوضعية و اعتاض عن حكم الله وعن حكم رسوله صلى الله عليه وسلم بالقوانين الوضعية أنه أتى بما يناقض أصل الإيمان قد حكى الإجماع على هذا غير واحد من الحفاظ منه اسحاق بن راهوى منه محمد بن الحزم منه ابن تيمية منه ابن كثير و آخرون بل حكى ابن حزم بالإجماع كما حكاه غيره أن من حكم بالتوراة و الإنجيل ولم يحكم بالقرآن أنه كافر مشرك لا يختلف في ذلك اثنان من المسلمين، فهذا الحكم بحكم الله المنسوخ ولم يحكم بحكم الله الناسخ صار كافرًا مشركًا بالإجماع ولا يختلف في ذلك اثنان من المسلمين ، كذلك من حكم بالقوانين الوضعيه المناقضة لكل الشرائع وكل الرسالات تبديل الدين كفر في كل ملة ولكل شريعة ولا يختلف في ذلك العلم ومناط الكــفر عدة وجوه بما في ذلك تبديل دين رب العالمين ومناقــضة في ذلك كل الشرائع ولكل الرسالات وقد قال الله جل وعلا : ((ألم ترَ الذين يزعمون أنهم آمنوا بما أنزل إليك وما أنزل من قبلك يريدون أن يتحاكموا إلى الطاغوت وقد أمروا أن يكفروا به ويريد الشيطان أن يضلهم ضلالًا بعيدًا)) ومعنى قوله ((وقد أمروا)) أي يكفروا به وفي قوله تعالى : ((فلا وربك لا يؤمنون حتى يحكموك فيما شجر بينهم ثم لا يجدوا في أنفسهم حرجًا مما قضيت ويسلموا تسليمًا)) فالآية هنا وصفه الله عز وجل بالنفاق وأمرهم بالكفر بالطاغوت ونفى عنهم الإيمان و الأدلة على هذا المعنى كثيرة ومن ثم قال شيخ الإسلام ابن تيمية رحمه الله تعالى :
والإنسان متى حلل الحرام المجمع عليه أو حرم الحلال المجمع عليه أو بدل الشرع المجمع عليه فإنه كافر مرتد باتفاق الفقهاء و لأن هذا قد أتى بما يناقض أصل الإيمان، وعلى هذا القوانين الوضعية المعاصرة تحليل الحرام المجمع عليه وتحريم الحلال المجمع عليه عدم تكفير الكــفار مناقضة بما جاء به الرسل بموالاة الكفار الولاء المطلق استجابة لمواثيق رايات الأمم تحليل الحرام المجمع عليه في ذلك وهذا بند من بنودهم أن الوطن للجميع وأن الإنسان يختار فيه ما يشاء فمن شاء فاليؤمن ومن شاء فاليكفر هذا يعرض له و هذا لا يعرض له و غير ذلك مما عود الكفار على المسلمين هذا كله داخل في بنود القوانين الوضعية و أما من ترك حكم الله للشهوة هذا هو الذي قال عنه العلماء كفر دون كفر في قضية عينية كحاكـــم أو قاضي عرض له موضوع كرجل قتل و عوضًا أن يحكم عليه بالقتل ومع ذلك أسقط عنه الحد أو تغاظى عنه الحد وترك حكم الله جل وعلا في هذه القضية العينية دون ان يستحل ذلك دون أن يبدل شرع الله ويجعل هذا شرعًا للناس فإنه لو جعل هذا شرعًا للناس جعلت القضية واحدة، تبديل شرك بالكفر (مره أو مرتين لا يختلف)، ولكنه هنا بدل صار كافر مشرك وإنما هو ترك هو الآن هذا الذي قال عنه طاووس وابنه وطائفة من الأنساب أنه كفر دون الكفر أما قولك فيما يقول بالإجماع على أن تبديل الشريعة كفر دون الكفر فهذا لا أصل له على مبدأ واحد حتى موجة الأوائل لا يدعون ذلك إنما من يدعي ذلك المرجئة المعاصرون على طريقة الجهمية يقيدون مواقف الإسلام في الاعتقاد و الجحود والاستحلال وهولاء لايرون نواقض العملية إنما يرى أنه يواكب الاعتقادية ويرون أنه مواقف الإسلام العملية بالعتقاد و الجحود و الاستحلال فمن سب الله قالوا أنه لا يكفر لأنه ما اعتقد و الذي استهزأ بالدين لأنه ما اعتقد

من سجد لصنم لا يكفر لأنه ما اعتقد ومن بدل دين الله لا يكفر لأنه ما اعتقد ومن أعان الكفار على المسلمين لا يكفر لأنه ما اعتقد وهذه طريقة الجهمية الإناث، الجهمية نوعان : الجهمية الأولى و الجهمية الإناث..

مەسەلەی حوکم کردن بە جگە لەوەی الله دایبەزاندووە جا بە باوەڕبوون بێت پێی یان ئینکاریکردن یان حەڵاڵ کردن، وە جیاوازی نێوان وازهێنان لە حوکمی الله لە داوایەکی دیاریکراو یان لەنێوان گۆڕینی شەرعی الله و شەرع دانان بەوەی کە الله ئیزنی پێ نەداوە، الله تعالى فەرموویەتی ((ومن لم يحكم بما أنزل الله فأولئك هم الكافرون))

إبن عباس فەرموویەتی: (كفر دون الكفر)، هشام بن حجير ڕیوایەتی کردووە کە لەبەرکردنی خراپە، وە ئیمام أحمد رحمه الله و جگە لەمیش لە حفاظەکانی تر، لەگەڵ ئەمەشدا ئیخڵاص هەبووە لە گەیاندنی ئەم هەواڵە کە عبدالرزاق المصنف ڕیوایەتی کردووە لەڕێگەی معمر لەڕێگەی عبدالله ابن طاووس لەڕێگەی باوکییەوە لەڕێگەی ابن عباسەوە وتوویەتی [هي به الكفر] وە ئەمەش ئیسنادەکەی ڕاستە لەسەر زاهیری ئایەتەکە. ئەهلی سوننەت و جەماعەت کۆکن لەسەر ئەوەی هەرکەس شەریعەت اللەی گۆڕی و حوکمی کرد بە یاسا دەستکردەکان وە تەعویزی حوکمی الله و پێغەمبەرەکەی(صلى الله عليه وسلم) ی کردەوە بە یاسا دەستکردەکان [واتا بەکاری هێنان]، ئەوە ئەوکەسە شتێکی کردووە لەگەڵ ئەصڵی ئیماندا پێچەوانەیە و ئەمەش ئیجماعی لەسەرە کە زیاتر لە کەسێک لە حفاظەکان قسەیان لەسەر کردووە لەوانەش إسحاق بن راهوى و محمد بن الحزم و ابن تيمية و ابن كثير و هەندێکیتر وەک ابن حزم بە ئیجماع کە ئەم و جگە لەمیش باسیان کردووە هەرکەس حوکم بە تەورات و ئینجیل بکات و حوکم بە قورئان نەکات ئەوە کافر و موشریکە و دوو مسوڵمان لەسەری ناکۆک و ڕاجیاواز نابن، وە ئەمە حوکمی کردووە بە حوکمی اللەی مەنسوخ کراو و وە حوکمی نەکردووە بە حوکمی الله ی ناسیخ، هەرکەسیش حوکم بە حوکمی اللەی ناسیخ نەکات ئەبێتە کافر و موشریک بە ئیجماع و دوو مسوڵمان لەسەر ئەمە ناکۆک و ڕاجیاواز نابن، وە بەمشێوەیەش بۆ هەرکەس کە حوکم بکات بە یاسا دەستکردەکان کە دژی هەموو شەریعەت و ڕیسالەکانن، گۆڕینی دین کوفرە لە هەموو میللەتدا و بۆ هەموو شەریعەتەکانیش و ئەمەش هیچ جیاوازی لەسەر نیە لەنێو ئەهلی عیلم، وە بنەمایی کوفر چەند ڕوویەکی هەیە لەوانەش گۆڕینی شەرعی الله و دژایەتی کردن لە هەموو شەریعەت و ڕیسالەکان، الله تعالى فەرموویەتی: (أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَن يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَن يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَن يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا)النساء ٦٠

وە لە وتەی الله تعالى: (فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا)النساء ٦٥

وە بەپێی ئەم یاسا دەستکردە سەردەمیانە بێت حەرامکردنی حەڵاڵێک کە ئیجماعی لەسەرە و حەڵاڵکردنی حەرامێک کە ئیجماعی لەسەرە و بە کافر دانەنانی کافر و دژایەتی ئەوەی کە پەیامبەران پێیهاتوون لە خۆشەویستی کافران و پشتگیری کردنیان بە شێوەیەکی مطلق و وەڵامدانەوە بۆ بەڵێننامەی دەوڵەتەکان لەوانەش حەڵاڵکردنی حەرامێک کە ئیجماعی لەسەرە و ئەمەش بەندێکە لە بەندەکانیان کە نیشتیمان بۆ هەمووانە و ئینسان تیایدا ئەوە هەڵدەبژێرێت کە دەیەوێت، هەرکەس ویستی ئیمان بهێنێت و هەرکەس ویستی با کافر بێت و ئەمیان پێشکەشی دەکرێت و ئەمیان پێشکەشی ناکرێت و جگە لەمانەش کە کافران فێربوون دەیکەن لەگەڵ مسوڵمانان و ئەمانەش هەمووی لەناو بەندەکانیاندایە لە یاسا دەستکردەکان، بەڵام هەرکەس وازی لە حوکمی الله تعالى هێنا بۆ شەهوەت یاخوود بە شەهوەت ئەوە ئەو جۆرەیە کە زانایان لەسەریان وتووە [كفر دون الكفر] لە مەسەلەیەکی تایبەت و دیاریکراو، وەکو حاکمێک یاخوود بڕیاردەرێک داوایەکی بۆ دەبردرێت بۆ نموونە پیاوێک کەسێکی کوشتبێت وە پێویستە حوکمی کوشتنی بەسەردا بردرێت و لەگەڵ ئەمەشدا حوکمەکەی لەسەر هەڵدەگرێت یان چاوپۆشی لێ دەکات و واز لە حوکمی الله دەهێنێت لەم مەسەلە تایبەتە کە جائیزی کردووە کە ئەوە حەڵاڵ بکات بێ ئەوەی کە شەرعی اللەی گۆڕیبێت و بێ ئەوەی ئەمە بکات بە شەرع بۆ خەڵکی چونکە ئەگەر کردی بە شەرع بۆ خەڵک ئەگەر تەنها لە یەک مەسەلەشدا بێت ئەوە کوفرە، گۆڕین(تبدیل) شیرک و کوفرە (جا یەکجار بێت یان دووجار جیاوازی نییە)، بەڵام لێرەدا گۆڕی و بوو بە کافر و موشریک، بەڵام ئەمەی ئێستا وازی هێناوە [واتە لە

حوکمی الله] ئەوەیە کە طاووس و کوڕەکەی و کۆمەڵێک لە سەلەف باسیان کردووە کە [کفر دون الکفر]ــە، بەڵام وتەی ئەوەی کە دەڵێت بە کۆڕای زانایان ئەوەی شەریعەت بگۆڕێت [کفر دون الکفر]ـە ئەوە هیچ ئەصڵ و ئەساسی نییە، تەنانەت موڕجیئە لەپێشینەکانیش بانگەشەی ئەوە ناکەن، لە ئایەتی یەکەم لێرەدا الله تعالی وەسفی کردووە بە دووڕوویی و ئەمری پێکردوون بە کوفرکردن بە طاغووت لە ئایەتی دووەمدا الله تعالی (نفی الله عنهم الإیمان- نەفی ئیمانی لێکردوون-)، وە بەڵگە لەسەر ئەم واتایانە زۆرن، وە پاشان شێخی ئیسلام إبن تیمیة ڕەحمەتی اللەی لێبێت فەرموویەتی: ئینسان هەرکاتێک ئەو حەرامەی ئیجماعی لەسەرە حەڵاڵی کرد و ئەو حەڵاڵەی کە ئیجماعی لەسەرە حەرامی کرد یاخوود ئەو شەرعەی گۆڕی کە ئیجماعی لەسەرە ئەوە کافر و موڕتەددە بە کۆڕای فوقەهائەکان چونکە بەشتێک هاتوون کە دژی ئەصڵی ئیمانە بەڵکو ئەوەی بانگەشە بۆ ئەمە دەکات موڕجیئە سەردەمیەکانن کە لەسەر ڕێگای جەهمییەکانن، کە هەڵوەشێنەرەوەکانی ئیسلام ئەبەستنەوە بە بیروباوەڕ وجــحود و استحلال هەرکەس جوێن بەالله بدات دەڵــێن کــافرنابێت چونکــە اعتقادی لەگەڵ دانیە جوێن دانەکەی وەئەوەی گاڵتە بەدین دەکات کــافرنابێت چونکە بەئیعتقادەوە نەیەکردوە وە ئەوەی سجدە بۆ بتێ بیات دەڵێن کافرنابێت چونکە بەئیعتقادەوە نەیکردوە وە هەرکەس شەریعەتی الله بــگۆڕێت کافرنیە لەبەرئەوەی بەئیعتقادەوە نەیکردوە وەهەرکەسێ یارمەتی کافران بدات بەسەر موسڵمانان کافرنیە چونکە بەئیعتقادەوە نەیکردوە، ئەمەی ڕێگە و ڕێبازی جەهمییەی الإناثە، جەهمییەکان دوو جۆرن: [الجهمیة الأولی و الجهمیة الإناث].

»تشریع چیە و حوکمی ئەو کەسەی تشریع دەکات، بە کورتی باسی دەکەین چونکە ئەمە بابەتێکی ئاشکراو ڕوونە.

تشریع واتە یاسادانان، یاسادانان_تشریع_ بە بێ ئیزنی الله تعالی و پێچەوانەی حوکمەکانی الله تعالی و کردنیان بە دەستور و نیزامێک کە حوکمی خەڵکی پێبکەن، کە ئەمە مەبەستەکەمانە بۆنمونە لابردنی حوکمی دەست بڕین و دانانی یاسای زیندانی کردنی یان لابردنی ڕەجم یان جلّدی زیناکەر بە یاسای (الخیانة الزوجیة) ناپاکی یان بە ئازادکردنی و ژیانی ئازادی وە هەروەها یاساکانی تر..

بێگومان بە دەقی کەلامی الله تعالی ئەو کەسانەی کە یاسا دادەنێن و پێچەوانەی حوکمەکانی الله تعالی یە کافرن و دەرچونە لە میللەتی ئیسلام.

شێخی موجاهید _ترکي بن مبارك البنعلي _تقبله الله_ لە شەرحی نواقض الاسلام، لە بڕگەی چوارەم باسی تشریع دەکات و دەفەرمووێت:

نتقل بکم الی الدرکة الرابعة من درکات الحکم بغیر ماانزل الله –سبحانه وتعالی-, وهی الدرکة التشریع من دون الله-سبحانه وتعالی-, بأن یشرع الحاکم حکما غیرحکم الله –سبحانه وتعال-.

الاول: الدرکة الثالثه: حکم بغیر ماأنزل الله بصورته البدیلیة، قد یکون أتی به من أناس لم یشرعه هوانما شرعه غیره، أنما هو حکم به فهذا بدل، هذه الدرکة التی والتی هی أخبث منها: وهی درکة التشریع، أنه یشرع الاحکام من دون الله -سبحان وتعالی-، وهذا أیضا مسألة مجمع علیها بین أهلی السنة والجماعة فی التکفیر بها، من فعلها فهو کافر کفر ناقل عن الملة؛ قال الله -سبحانه وتعالی: {أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا لَهُم مِّنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَن بِهِ اللَّهُ} [الشوری: 21] فسماهم شرکاء ینازعون -سبحانه وتعالی-فی التشریع -والعیاذبالله-، هذا مع الله، فکیف اذا شرعوا من دون الله! لاحول ولاقوة الابالله.

لەگەڵتانا ئەچین بۆ پلەی چوارەم لە پلە کانی حوکم بە جگە ئەوەی الله تعالی دایبەزاندووە، ئەویش پلەی یاسادانانە بە بێ الله تعالی، بەوەی حاکمێک یاسایەک دابنێت بۆ حوکم کردن جگە لە حوکمی الله تعالی،

یەکەم: پلەی سێیەم: حوکم کردن بە جگە لەوەی الله تعالی دایبەزاندووە بە شێوەی بەدیل، دەکرێت کە خۆی داینەڕشتبێت و لەلایەن خەڵکی ترەوە بێت بەڵام ئەم بەکاری هێناوە و

حوکمی پێکردووە کەواتە ئەمە ئەو کەسەیە کە گۆڕینی کردووە. ئەم پلەیە کە لە پلەی پێشووتر پیسترە: پلەی یاسا دانان [التشریع] کە یاسا داپڕێژرێت و دابنرێت بە بێ الله تعالی، ئەم مەسەلەیە کە ئەهلی سوننە و جەماعە کۆڕان لەسەر تەکفیر کردنی، ئەوەی بیکات ئەوە کافرە بە کوفرێک کە لە میللەت دەری دەکات،

الله تعالی ئەفەرموێت -: { ئاخۆ ئەو (بێ باوەڕانە) هاوبەشانێکیان هەیە ئاینێکیان بۆ داناون کە الله ڕێگەی پێ نەداوە} [الشوری:٢١]

ناوی لێنان بە هاوبەشدانەران کە ململانێی الله تعالی دەکەن لە یاسادانان (پەنامان بە الله)، ئەمە لەگەڵ الله تعالی، ئەی باشە ئەگەر شەرعێکیان دانا بە بێ الله! لاحول ولاقوة إلا بالله. (وتەکەی تەواو بوو).

» د.عبدالقادر عبدالعزیز لە (رسالة الحکم بغیر ما أنزل ال وآثارە) کە حوکم نەکردنی کردبووە سێ بڕگە(ترک و تبدیل و تشریع) کە باسی ترک و تبدیل مان کرد ئێستا وتەکەی دادەنێین لەسەر تشریع:

بڕگەی سێیەم: المناط المکفر الثاني (تشریع مالم یأذن به الله): أي تشریع مایخالف شرع الله، وإذ قد تبین لك مما ذکرته في المسألة الثانیة بهذا الموضوع أن التشریع للخلق من أفعال الله تعالى التي لایصح التوحید إلا بإفراده بها کما قال تعالى (إن الحکم إلا لله) وقال تعالى (ولایشرك في حکمه أحداً). فبناء على ذلك یکون من شرع للناس من دون الله قد جعل نفسه شریکا لله في ربوبیته وألوهیته، ویکون قد نصب نفسه رباً للناس وکفر بذلك.

بنەمایی کافربوونی دووەم (بە یاسایی کردنی ئەوەی کە الله تعالی ئیزنی پێ نەیاوە) واتە یاسادانانێک پێچەوانەی شەرعی الله بێت، ئەگەر بۆت ڕوون بووبێتەوە لەوەی کە باسم کرد لە مەسەلەی دووەم لەسەر ئەم مەسەلەیە کە یاسا دانان بۆ دروستکراوەکان لە کارەکانی الله تعالی یە کە تەوحید نایەتە دی ئیللا بە دان نان بەمەدا نەبێت هەروەک چۆن الله تعالی فەرموویەتی: (إِنِ الْحُکْمُ إِلَّا لِلَّـهِ) یوسف ٤٠ واتە: گشت حوکم و بڕیارێک تەنهاو تەنها هی الله یە، دەبێ تەنها ئەو حاکم و بڕیار بەدەست بێت، وە فەرموویەتی: (وَلَا یُشْرِكُ فِي حُکْمِهِ أَحَدًا) الکهف ٢٦ واتە: هیچ کەس هاوبەش و شەریکی نیە لە حوکم و بریاریدا،

وە لەسەرئەم بنەمایە هەرکەس یاسا دانێت بۆ خەڵکی پێچەوانەی ئەوە الله تعالی، ئەوە خۆی کردووە بە هاوبەشی الله تعالی لە ربوبیەت و ألوهیەت، ئەوا خۆی داناوە لەجێی پەرستراو بۆ خەڵکی و بەوەش کوفری کردووە.

» سلیمان ناصر علوان لە باسی تشریع دا دەڵێت:

أن یُشرِّع لعباد الله أحکامًا لم یأذن بها الله، مثل: أن یشرع لهم رکعةً خامسة للظهر، أو یشرع لهم قِبلةً غیر قبلتهم، أو یَسن لهم أنظمةً مضادة لحکم الله ورسوله: فهذا مُشركٌ کافرٌ کذلك، قال تعالى: {أَمْ لَهُمْ شُرَکَاءُ شَرَعُوا لَهُمْ مِنَ الدِّینِ مَا لَمْ یَأْذَنْ بِهِ اللهُ} [الشورى من الآیة: 21]. وقال: {وَلا یُشْرِكُ فِي حُکْمِهِ أَحَدًا} [الکهف من الآیة:26]. (والتشریع غیر التبدیل، فکل تبدیل تشریع، ولیس کل تشریع تبدیلًا).

پێنجەم: یاسادانانە بۆ بەندەکانی الله یاسایانێک کە الله ئیزنی پێنەداوە، بۆنمونە: نوێژی نیوەڕۆ بکاتە بە پێنج رعکات، یان قیبلەی موسڵمانان بگۆڕێت بۆ قیبلەیەکیان بۆ دانێت یان یاسایانێکیان بۆ دابنێن کە دژایەتی الله و رەسولەکە پێ بکەن: جا ئەمە موشریکێکی کافرەهاوشێوەی ئەوانە، الله تعالی دەفەرموێت: {أَمْ لَهُمْ شُرَکَاءُ شَرَعُوا لَهُمْ مِنَ الدِّینِ مَا لَمْ یَأْذَنْ بِهِ اللهُ} واتە: ئاخۆ ئەو (بێ باوەڕانە) هاوبەشانێکیان هەیە ئاینێکیان بۆ داناون کە الله ڕێگەی پێ نەداوە. وە دەفەرموێت: اتە: هیچ کەس هاوبەش و شەریکی نیە لە حوکم و بریاریدا. (وە یاسادانان گۆڕین نیە، گۆڕینێک(تبدیل) یاسادانانە(تشریع)، بەڵام هەموو یاسادانانێک(تشریع) گۆڕین(تبدیل)نیە).

الحمدلله تەواو بوو، سوپاس بۆ هەموو ئەو کەسانەیی یارمەتیان داین بۆ نوسینی ئەم ڕونکردنەوەیە..

براتان: پێویستی بە دوعایی خەیرە... لە دوعاکانتان لەبیرمان مەکەن

وصلى الله وسلم على نبينا محمد و على آله وصحبه أجمعين ومن تبعهم بإحسان إلى يوم الدين

وآخر دعوانا أن الحمدلله رب العالمين